

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

6/2
februari
1997

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

Van de redactie

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357
Jaargang 6, nummer 2, februari 1997

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, R.H. Molenaar, M. Schyns.

34 Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom Telefoon 0317 42 24 22
Telefax 0317 42 41 80 E-mail bijenhuis@tip.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).

Oplage 8.200

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Omslagillustratie: De bosanemoon (*Anemone nemorosa* L.) heeft geen nectar voor de bijen, maar daar staat een groot aantal meeldraden tegenover. Stuihmeel is in het vroege voorjaar meer dan nectar van levensbelang. De helmhokjes worden met de kaken bewerkt om zoveel mogelijk stuihmeel te kunnen verzamelen.
(Foto Arjen Neve, Leiden)

In de redactievergadering van december hebben we afscheid genomen van Wim Wieleman. Diezelfde avond konden wij kennismaken met zijn opvolger, de heer R. Molenaar. Wim, het was een betrekkelijk korte tijd, maar fijn samen te werken met jou. Bedankt voor alles wat je voor de redactie hebt gedaan, het gaat je goed.

Bij deze wil ik nog eens wijzen op de inleverdatum van kopij. Uiterlijk zes weken voor (gewenste) plaatsing moet uw verhaal bij de redactie binnen zijn. Al dit soort info staat overigens maandelijks in de colofon vermeld, niet helemaal voor niets. 'Een nieuwe lente, een nieuw geluid,' staat voor de deur. Daar hebben Harry en Ab niet op kunnen wachten. Zij hopen dat hun briefwisseling, in januari gestart, bij u in de smaak valt. In dit nummer, naast de gebruikelijke rubrieken, onder andere aandacht voor 'jeugdimkeren'. Bestuurders zouden hieruit misschien wat ideeën op kunnen doen. Eindelijk komt nu het al eerder aangekondigde 'aardmagnetisme' wel aan bod en zijn er nog meer uitstapjes gemaakt. Cryptisch? Al lezend in deze Bijen komt u daar wel uit.

Ab Kuypers

Inhoud

Studiedag LLTB	Martin Schyns	35
Studiedag BD Imkers 15 maart		37
Imkerpraktijken: kunstraat	M.J. van Iersel	38
Bijenplant in beeld: Callicarpa	Arjen Neve	40
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	42
Van imker tot imker	Ko Zoet	43
Nieuws van de Ambrosiushoeve	Christ Smeekens	45
Activiteiten		46
Verzamelaars	Ab Kuypers	47
Imkersgesprek	Ab en Harry	49
De lezer schrijft		50
Foto van de maand	A.J. Kortekaas	51
De Kooi van Faraday	Jan Beekman	52
Imkeren door het jaar heen	J. Kooijman	53
Imkers van de toekomst	Jan Beekman	54
In memoriam Rudolf Hendrik Geskes		55
Even voorstellen	Rob Molenaar	55
Verenigingsnieuws Bedrijfsraad		
Uit de bedrijfsraad	J. Beekman	56
Verenigingsnieuws NCB		
Legpenning voor P. Gijsbers	A. van de Linden	56
Verslag drachtplantenoverleg	J. Beekman	57
Verenigingsnieuws VBBN		
22 maart ledenvergadering		58
Uit de PC van de voorzitter	Dick Vunderink	58
Vacatures en vergaderingen Hoofdbestuur		59
VBBN-Nieuwsbrief		60
Familieberichten		60
Kalender		61
Cursussen		62
Vraag en aanbod		63

Moeilijk kiezen uit de vele interessante onderwerpen

Martin Schyns

'Imkeren 1996, Selectie en Zorg', het thema van de tweede studiedag van de LLTB, gehouden in het Zuid-Limburgse Elsloo. Ook dit jaar weer een zeer geslaagde dag. De vele bezoekers zorgden voor volle zalen tijdens de interessante lezingen. Ook werd er een honingkeuring georganiseerd en tussendoor tijd voor koffie, vlaai en een lunch met warme hap. In het volle programma was er nog de gelegenheid om de informatiestands te bekijken en om het Kasteelpark of het Streekmuseum te bezoeken. De organisatie was in handen van de Regio Zuid, die zelfs voor de dames een alternatief programma had bedacht. In twee zalen werden in drie sessies lezingen gehouden. Er moest gekozen worden. Daar het allemaal interessante onderwerpen waren was dat soms moeilijk.

Methode Pfefferle

Een volle 'kleine zaal' bij de lezing van M.J. van Iersel over Imkeren met de methode Pfefferle contra de Aalstermethode. Zonder deze te propagereën maar wel met de nodige bewondering werd de 'turbo' methode van deze Duitse imker uitgelegd en vergeleken met de Aalstermethode. De methode Pfefferle is erop gericht om onder andere door zware selectie en verenigen enorm sterke volken te krijgen voor de honingproductie. Enkele opvallende kenmerken van de methode Pfefferle:

- Pfefferle werkt met Carnica volken.
- de methode is gericht op het binnenhalen van vooral woudhoning.
- ingewinterd wordt met ongeveer 20 kg suiker op stuifmeelramen: stimulatie van de voorjaarsontwikkeling door openkrabben voer en tussenhangen van kunstraat.
- alles is erop gericht de productievolkten sterk te houden. Deze staan op minimaal vier bakken (ramen $\pm 20 \times 40$ cm) en worden iedere 3-4 weken geslingerd.
- zware selectie op goed leggende en zwermtrage moeren.
- aan het eind van het seizoen zijn van de 100 productievolkten na selectie en verenigen, nog ca. 50 over. Ter vervanging hiervan wordt ieder jaar veel aandacht besteed aan het kweken van nieuwe volken.

Ambrosiushoeve

De tweede lezing door Drs A. de Ruijter had als onderwerp 'Onderzoek op de Ambrosiushoeve'. Duidelijk werd uitgelegd wat voor onderzoek gedaan wordt en wat de Ambrosiushoeve nog meer voor de imkers doet. De volgende onderwerpen kwamen zoal aan bod:

- Onderzoek naar verschillen tussen redcelmoeren en zwermcelmoeren (er wordt gewerkt met het laten inlopen van verschillende redcelmoeren). Het onderzoek loopt nog. Na drie seizoenen zijn er nog geen duidelijke verschillen in prestaties van de volken meetbaar.
 - Het arboretum en de drachtplantentuin (open tijdens kantooruren en rondleidingen na afspraak).
 - Experimenten met 'natuurlijke' paring van dar en moeder in een kooi.
 - Kunstmatige kweekmethode voor *Osmia rufa* (rode metselbij), voor gebruik in zaadteelt. Tevens onderzoek naar kweekmethoden voor hommels.
 - Nieuwe darrenraatmethode waarmee 95% van de varroamijten wordt gevangen. Een handleiding hiervoor is te koop bij de Ambrosiushoeve.
 - Mierenzuur voor behandeling tegen varroamijten is in Nederland nog steeds verboden.
 - Onderzoek naar Acarapis mijtziekte en diagnosticeren van bijenziekten in het algemeen.
 - Tot nu toe zijn 26 haarden van Amerikaans Vuilbroed (AVB) in Nederland ontdekt. Meestal was er sprake van besmetting met buitenlands materiaal. Vijftig onderzochte monsters van dit jaar hadden een gunstige uitslag: allemaal negatief. In Duitsland is 12% besmet! Voorzichtigheid blijft dus geboden!
- Belangrijk is geen materiaal en gereedschap uit te wisselen. Ook belangrijk is het een goede administratie bij te houden vooral als er gereisd wordt: welke volken hebben in welke periode waar gestaan?
- Tevens kwam aan de orde of er eens gedacht moet worden aan een ander vergoedingssysteem bij vernietigde volken met AVB. Een systeem dat de imker stimuleert geen risico's te nemen inzake AVB. En waarbij de mogelijke gedachte: 'ik krijg toch een volledige vergoeding' imkers niet langer tot enig gemakzucht verleidt.
- Nosema-infecties bij hommels. Er is wel Nosema

geconstateerd bij hommels. Deze was van een bijzondere stam en niet op bijen overdraagbaar.

- **Onderzoek naar verminderd oriëntatievermogen van honingbijen onder glas.** Ultraviolet licht wordt door glas tegengehouden. Door UV-arm licht in kassen kunnen bijen hun oriëntatievermogen verliezen. Dit verschijnsel treedt vooral tijdens de eerste twee weken na het plaatsen op. Het aanbrengen van gele en blauwe strepen op de paden kan meewerken dit euvel te verhelpen.
- **Onderzoek naar bestuivingsresultaten en kiemkracht van diepgevroren appelstuifmeel en het uittesten van borstels op het vliegpatroon om de vliegbijen te bepoedern met stuifmeel, dit met het doel bestuiving te bewerkstelligen.**
- **Ambrosiushoeve maakt zich sterk voor een internationale standaard om de giftigheid van bestrijdingsmiddelen voor bijen en hommels aan te tonen.**

Tussen de regels door merkte ik dat de Ambrosiushoeve internationaal gezien hoog staat aangeschreven en daar mag imkerend Nederland best trots op zijn! Er zit veel kennis en ervaring op de Ambrosiushoeve. We moeten niet bang zijn om daar gebruik van te maken door er met vragen aan te kloppen.

Biologisch imkeren

'De biologische imkermethode' als onderwerp van de bevolgen voordracht van Th. de Ronde. De uiteengezette methode komt erop neer dat de imker de bijenvolken zoveel mogelijk met rust moet laten want alle ingrepen veroorzaken min of meer stress: temperatuurschommelingen, stank, verstoorde vochtigheidsgraad. Het is juist de bedoeling om de harmonie en de natuurlijke hygiëne in het bijenvolk te handhaven.

Uitgangspunten:

Gebruik streekeigen bijenras. Bijenvriendelijk imkeren, dus doen wat de bijen willen. Niet drijfvoeren maar wel bijvoeren in drachtarme tijden. Gebruik alleen moeren uit zwermcellen.

- **Voorjaarscontrole:** Bodem schoonmaken en alle niet bezette ramen uitnemen en vervangen door ontsmette ramen. Indien noodzakelijk kleine volken verenigen en hier niet van verder kweken. Streven om aan het einde van de wilgendrucht volken te hebben die zes tot acht ramen broed hebben.
- **Periode tot de zwermtijd:** Zorg voor dracht. Ruimte geven. Geen moerrooster gebruiken om broedaanzet niet te belemmeren. Honingkamer pas plaatsen als er echt dracht is.

- **De zwermtijd:** Maak alleen flinke vegers van de beste volken. Maak volken pas moederloos als er belegde doppen zijn. Breek na het afkomen van de voorzwerm of bij het maken van de veger altijd de aanwezige gesloten doppen. Altijd doppen laten staan met larven van minimaal twee dagen oud. Doppen breken bij minimaal een kwaker. Jonge moersvolken minimaal 4 weken met rust laten.
- **De veger:** Deze moet zo groot zijn dat de veger onder normale omstandigheden na 4-6 weken een broedkamer nodig heeft. Ruim voeren. Alleen indien noodzakelijk laten afvliegen of broed afnemen. Voegtijdig inwinteren. Inwinteren: meteen voeren (drie delen suiker op twee delen water) na oogsten zomerhoning; begin september moet het inwinteren klaar zijn.
- **Profylactie en therapie:** Voor Nosema: stuifmeel-dracht, vroeg inwinteren, schone raat/kunstraat, hygiënisch werken. Voor varroamijt: gebruik biotechnische methode of milieuvriendelijke bestrijdingsmethoden, begin hiermee kort na de zomeroogst en houd rekening met het zogenaamde concentratie-effect van mijten in een inkrimpend volk.

Aan het einde van de speech was ik tot de overtuiging gekomen dat wij imkers veel kunnen leren van dit soort verhalen, ook al is men helemaal niet van plan om biologisch te gaan imkeren. Nadenken over wat voor invloed het menselijk ingrijpen op een bijenvolk heeft geldt voor iedere imker.

Overlarfproject

Het onderwerp 'Moeren kweken met het overlarfproject' is niet voor niets gekozen maar speciaal uitgezocht omdat men in Limburg momenteel bezig is met het opstarten van een dergelijk overlarfproject. Aan de hand van een samenvatting die ik later kreeg geef ik kort weer waar de lezing van Alex Bouters over ging.

De Selectie Werkgroep (SW) van de Koninklijke Vlaamse Imkers Bond probeerde al langer de kwaliteit van de bijenstand in Vlaanderen te verbeteren door het gebruik van teeltmateriaal van bestaande koninginnetelers te stimuleren. Eigenlijk zonder veel succes. Toen vijf jaar geleden het Overlarfproject gestart werd gingen veel imkers hier gebruik van maken. De gang van zaken in België is als volgt.

In het aprilnummer van het Vlaamse maandblad worden twee overlarfdagen aangekondigd. Geïnteresseerde imkers kunnen het door hun gewenste aantal larven bestellen en krijgen dan een folder met inlichtingen en richtlijnen opgestuurd. Via deze folder weet de imker wat hij vooraf, op zijn eigen stand, aan zijn

pleegvolk moet doen. De imker kan op de afgesproken dag de larfjes afhalen. De overlarver heeft het zo gepland dat die larfjes op dat moment een dag in koninginlegelei zwemmen. Onder deze omstandigheden kunnen ze vervoerd worden. Daarna kan de imker de larfjes volgens de richtlijnen uit de folder in zijn pleegvolken invoeren. Het grote voordeel van dit project is dat de imker niet zelf hoeft over te larven. Dit wordt overgelaten aan een geselecteerd aantal overlarvers die over raszuiver materiaal beschikken.

Amerikaans vuilbroed (AVB)

Dr. Job van Praagh hield een voordracht over AVB en de wijze van saneren van aangetaste volken in Europa. Allerlei verschillende manieren van regels en gebruiken kwamen aan bod in deze uitvoerige lezing. Zeker met het oog op besmettingsgevaar vanuit omringende landen een erg belangrijk onderwerp voor de Nederlandse imkers.

Koninginnenteelt

Selectie en noodzaak van koninginnenteelt was de titel van het betoog van Prof. Frans Jacobs van de Universiteit van Gent. Een bijenpopulatie is niet een bijenvolk maar een groot aantal bijenvolken dat een voortplantingsgemeenschap vormt. Binnen deze voortplantingsgemeenschap komt een groot aantal genetische verschillen voor. Dit wordt genetische variatie genoemd.

Normaal gesproken worden de genetische eigenschappen van een bijenpopulatie beïnvloed door natuurlijke selectie en door het optreden van mutaties. Imkers zorgen er meestal voor dat de verandering van het genetische materiaal zich niet door middel van natuurlijke selectie aanpast aan de omgevingsfactoren maar op een geheel andere, meestal chaotische, manier. Genetisch materiaal wordt bijvoorbeeld op onnatuurlijke wijze vermengd door de import en export van genetisch vreemd materiaal (bijenvolken, koninginnen of sperma). Dit soort invloeden hebben een enorme invloed op de genetische samenstelling van bijenpopulaties.

Wil men op een effectieve manier selecteren op bepaalde eigenschappen dan moet men met de volgende zaken rekening houden:

- zorg ervoor dat de eigenschap meetbaar is, dit betekent dat de 'omgevingsfactoren' voor ieder bijenvolk gelijk moeten zijn.
- een statistisch verantwoorde selectie kan alleen plaatsvinden in een groot aantal bijenvolken. Zorg voor een populatie van minimaal honderd volken, anders gaan andere belangrijke genetische

eigenschappen waarschijnlijk verloren.

- maak gebruik van controleerbare bevruchting (bijvoorbeeld kunstmatige inseminatie) en koninginnenteelt.

Honingkeuring

Aan het eind van de middag werd de uitslag van de honingkeuring bekendgemaakt door de scheidende voorzitter van de Imkersbond van de LLTB, dhr J. Caris. De kwaliteit van de ingezonden honing was erg hoog. Veel van de inzenders mogen dan ook trots zijn op het hoge cijfer dat ze voor hun honing gekregen hebben. Ook dit jaar weer konden de bezoekers terugkijken op een geslaagde studiedag en met een voldaan gevoel huiswaarts keren.

37

Studiedag BD Imkers 15 maart

Thema: Praktisch imkeren vanuit het wezen van de bij op Biologisch-Dynamische grondslag.

Programma

1e lezing, Albert Muller: 'Verspreid over heel Europa zien we nieuwe impulsen rondom het behandelen van bijenvolken. Kunnen wij hier misschien ons voordeel mee doen? Terugblik op de in augustus 1996 in Dornach gehouden 'Insekten, Bienen, Tagung.

2e Lezing, Wim van Grastek: 'De bijen in de oorspronkelijke staat, hoe ver staan we hier tegenwoordig vanaf. Het zal in deze lezing duidelijk worden dat er ondersteunende methoden, zijn die een andere dan de huidige weg aangeven.

Voor het middagprogramma zijn stands ingericht die betrekking hebben op het versterken en de vitaliteit van het bijenvolk zoals: nieuwe kasttypen (strokasten), korven met uitneembare raat, toplatten voor ramen zonder kunstraat. Rondom deze stands zullen er gespreksgroepen over de verschillende thema's zijn.

Dit alles op 15 maart 1997 in de Kraaybeekzaal nabij Kraaybekerhof, Diederichslaan 25 te Driebergen, aanvang 09.00 uur, einde 16.00 uur. Dagprogramma incl. koffie/thee f 35,-, dagprogramma incl. lunch f 42,50. Voor de lunch dient u tijdig te reserveren vóór 6 maart door overmaking van het bedrag op postgiro 17.64.976 t.n.v. St. Centrum Metamorphose te Heiloo. Inlichtingen en een volledig programma op te vragen bij Wim van Grastek, 0317-317180.

Kunstraat

Op de beginnerscursus leert elke nieuwe imker dat het ratenbestand van de volken regelmatig vernieuwd behoort te worden. Oude raten moeten vervangen worden en dat begint meestal met een vel kunstraat.

Kwaliteit van kunstraat

We kennen kunstraat in twee kwaliteiten: gewalst en gegoten. Het verschil ontstaat tijdens het productieproces. Bij gewalste kunstraat wordt eerst een dunne wasplaat gemaakt die vervolgens door twee walsen gevoerd wordt waarbij de celbodems erin geperst worden. Gewalste kunstraat is dun en buigzaam, handig als je er waskaarsen van wilt rollen. Bij gegoten kunstraat wordt de vloeibare was tussen twee draaiende walsen gegoten en komt er als een grote lange reep kunstraat uit. Gegoten kunstraat bevat veel kleine luchtbelletjes en heeft zo als het ware een sponsachtige structuur. De wasplaat is daardoor niet buigzaam en vooral bij lage temperaturen zeer kwetsbaar. Een voordeel van gegoten raat is dat de bijen er beter op bouwen. Door de lossere structuur van deze raat kunnen de bijen beter de was van deze dikke plaat af knagen om er de celwanden mee op te trekken. Er is onderzoek geweest waarbij men met behulp van gekleurde kunstraat heeft vastgesteld dat de bijen inderdaad was van de kunstraat gebruiken voor de celwanden. Er werden grote verschillen per volk vastgesteld. Het onderzoek deed geen uitspraken over verschillen tussen gegoten en gewalste raat.

De zuiverheid van de was

Het grootste probleem wat betreft de zuiverheid van bijenwas is niet meer de bijmenging met goedkopere wassoorten. De kunstraat die in Nederland verhandeld wordt, is vrijwel altijd helemaal van bijenwas. Tegenwoordig wordt de zuiverheid ernstig bedreigd door de residuen van varroabestrijdingsmiddelen. Onderzoek naar sporen van bestrijdingsmiddelen in was tonen aan dat de hoeveelheid van ongewenste stoffen in was toeneemt. Dit is een belangrijke reden om de honing na het slingeren zorgvuldig te zeven, te laten rijpen en af te schuimen zodat er geen was in de honing achterblijft. Uit deze opeenhoping van ongewenste stoffen blijkt dat het belangrijk is te zoeken naar middelen om deze mijt zonder ongewenste chemische stoffen te bestrijden. In de ADIZ, een Duits

bijenteelt tijdschrift, wordt reeds reclame gemaakt voor kunstraat, vervaardigd van was die arm is aan insecticiden. Er is een analyserapport beschikbaar. Deze kunstraat is 3 DM per kilo duurder. Het was een Duitse imker opgevallen dat stoffen afkomstig uit perizine en apistan, niet in dat rapport vermeld werden. Bij een controle-onderzoek bleken deze stoffen, coumaphos en fluvalinaat, in ruime mate aanwezig te zijn in de zogenaamde insecticiden-arme was.

Inzetten van kunstraat

Er zijn raampjes met zaagsnee die horizontaal bedraad worden en raampjes zonder zaagsnee die verticaal bedraad worden. De gaatjes waar de draad doorheen gaat worden wel of niet voorzien van een oogje. Er is vertind en roestvrij staal raampjesdraad. De kunstraat kan boven of onder tegen de lat gezet worden. Al deze methoden hebben hun eigen voor- en tegenstanders. Dat kunstraat inzetten een nauwkeurig werkje is, staat wel vast. Slordigheden wreken zich later als de bijen gaan uitbouwen. Er komt grof werk op ongewenste plaatsen of de bijen bouwen een extra strook raat tussen de raampjes. Het werken in de volken met zo weinig mogelijk storing wordt er zeer door bemoeilijkt omdat de raampjes zich er niet meer gemakkelijk uit laten halen. De draad kan pas in het raampje worden vastgezet vlak voordat de raat ingesmolten wordt. Men zou in de winter ramen kunnen klaarmaken, tot en met het bedraden toe. Men hoeft dan in het voorjaar alleen nog kunstraat in te smelten. Het probleem is hierbij echter dat zal blijken dat de draadjes, zo mooi ingezet, er dan krom en gebogen bij hangen. De spanning is er uit en insmelten van kunstraat gaat niet meer. De draadspanner biedt dan nog uitkomst omdat de extra ruimte met een karteling van de draad weer weggenomen wordt, maar dat was niet het doel van deze voorbereiding.

De keuze voor roestvrij of vertind draad heeft vaak te maken met de wijze van opruimen van de raat als hij te oud geworden is. Wie het liefst de raten uitsnijdt en vervolgens omsmelt, zal een voorkeur hebben voor vertind draad. Het RVS-draad laat zich moeilijk doorsnijden. Sommige imkers preferen het om de oude raampjes in zijn geheel in de zonnemeltemelzer te leggen of in kokend water te stoppen. Raampjes met RVS-draad zijn hiervoor heel geschikt, want met de

draadspanner zijn ze zo weer geschikt om opnieuw van kunstraat voorzien te worden. Het grote nadeel van complete raten uitsmelten is dat de opzittende propolis samen met de was smelt. De was krijgt dan een grauwe kleur en het smeltpunt komt wat lager te liggen.

Bijen hebben een hekel aan metalen en bekleden deze steeds met een laagje propolis, waardoor de bijenruimte in het gedrang komt. Raampjes hebben veel plaatsen waar dit gebeurt. De draad boven en onder op het raam, de oogjes waar de draad doorheen glijdt en de plaats waar het einde van de draad wordt vastgezet. Het loont de moeite deze plaatsen even te verzinken in het hout. De door de bijen aangebrachte propolis laat dan de bijenruimte intact.

Het bewaren van raampjes met kunstraat erin

Als de kunstraat eenmaal in het raam gezet is, komen de verschillen tussen beide soorten kunstraat duidelijk aan het licht. Gewalste kunstraat heeft als voordeel dat het goedkoper is, want er gaan vaak 3 à 4 vellen meer in een kilo en het is sterker. Geen verlies door breken. Gegoten kunstraat kan langere tijd ingeraamd en wel buiten de bijenkast bewaard blijven. Het is ook niet zo'n probleem als de bijen onverhoopt de ingehangen kunstraat niet meteen uitbouwen. De raat blijft wel in vorm. Van raampjes met gewalste kunstraat die al een tijd van te voren wordt klaar gemaakt, gaat de kunstraat krommen en bollen. En wat doet de imker dan met die raten? Hij geeft ze toch maar aan zijn bijen want hij heeft geen tijd om het werk opnieuw te doen. Twee weken later vertonen alle vers-uitgebouwde ramen dezelfde kromming. Beter is het de raat kort tevoren in te zetten, maar niet iedereen heeft daar op het goede moment tijd voor.

De heer A. Hendriks uit Duiven stuurde ons daarvoor een waardevolle tip. Hij snijdt piepschuim van 2 cm dik in dezelfde maat als het vel kunstraat en legt dit tussen klaargemaakte raampjes. Een postelastiek er omheen en het geheel kan bewaard worden tot de tijd dat ze de bijenkast in kunnen. De vellen kunstraat zitten er dan nog keurig recht in. De foto laat tien op deze wijze verpakte raten zien.

Het tempex kan op de volgende wijze haarscherp op maat gesneden worden. Span een stukje roestvrij raampjesdraad over het tempex en verbind de uiteinden met de polen van het insmeltapparaat. De draad gaat gloeien en laat zich gemakkelijk door het tempex trekken.

foto: A. Hendriks

Het laten uitbouwen van kunstraat

Het best is dat kunstraat meteen met fijn werk wordt uitgebouwd zodra deze in het volk gehangen wordt. Daarom moet de imker erop letten dat het volk gericht is op uitbreiding. Daarvoor zijn een leggende koningin en dracht nodig. Het vroege voorjaar en de tijd waarin de jonge moeder haar broednest opbouwt zijn zulke uitbreidingsmomenten. Jonge volken zoals zwermen en kunstzwermen zijn optimaal in de stemming om te bouwen. Ze ontstaan meestal in de tijd dat er dracht is en kunnen dan fantastische bouwprestaties leveren. Als de dracht niet voldoende is door slecht weer of omdat de kunstzwerm nog niet voldoende haalbijen heeft, kan de imker voeren met suikerwater in de verhouding van twee delen water op een deel suiker.

Om goed fijn werk te bouwen mag de ontwikkeling van het volk niet te ver gevorderd zijn. Eind april, begin mei is dat vaak zo. Ze bouwen dan liever grof dan fijn werk. Na half augustus begint de ontwikkeling te stagneren. Een vel kunstraat laten ze onaangeroerd en de raten ernaast bouwen ze tot dikke spekraten uit. Als de imker eraan twijfelt of de volken nog actief genoeg zijn om te bouwen, moet hij eerst met drijfvoeren de opgaande ontwikkeling weer op gang brengen. Kunstraat die er daarna wordt ingehangen wordt dan goed uitgebouwd.

Geraadpleegde literatuur

ADIZ 1996(11): 31

Callicarpa (*Callicarpa* L.)

Opvallende vruchten

Ze zijn echt opvallend die vruchten van de *Callicarpa*-struiken in het najaar. Opvallend door hun kleur, want op geen andere besdragende struik vinden we zulk in het oog vallend violet. Dit najaar droegen de struiken wel bijzonder veel vruchten, misschien wel een gevolg van veel bijenbezoek, want bij kruisbestuiving is de vruchtvorming pas optimaal.

Familie met weinig bijenplanten

Callicarpa is een geslacht van de IJzerhardfamilie (*Verbenaceae*), die maar weinig soorten heeft waar onze bijen op kunnen vliegen. Onder de struikachtigen alleen een paar cultivars van *Callicarpa* en de *Caryopteris incana* Miq., waarvan u een beschrijving vindt in Bijenteelt 1990: 293. Bij de kruidachtigen moeten ze zich tevreden stellen met de inheemse IJzerhard (*Verbena officinalis* L.) en een paar gekweekte soorten voor de tuin, waarbij wel gezegd moet worden dat ze druk door bijen worden bevolgen.

Uit sub-tropische en tropische gebieden

Callicarpa L. telt ongeveer 140 soorten, die hun oorspronkelijke groeiplaatsen hebben liggen in sub-tropische en tropische gebieden van Amerika, Azië en Australië. De meeste soorten komen voor in Oost- en Zuid-Oost-Azië, met name op de Filipijnen. Van de ongeveer 40 soorten van het Amerikaanse gebied komen er maar liefst 30 voor op Cuba. In de zuidelijke staten van de U.S.A. is de *Callicarpa americana* L., daar genoemd French-mulberry, het meest algemeen. F.C. Pellett schrijft in zijn 'American Honeyplants' daarover: 'It is reported as very attractive to the bees, though probably not common enough in many places to be the source of surplus honey'.

In cultuur

Verschillende soorten van de *Callicarpa* zijn in cultuur gebracht. Heel geschikt voor ons klimaat is de cultivar *Callicarpa bodinieri* Lévl. var. *giraldii* R. Een hele mondvol die wetenschappelijke naam. Het is een variëteit die in het begin van deze eeuw in cultuur is ontstaan en de personen die daarbij betrokken waren zijn in haar naam verwerkt. *Bodinieri* is afgeleid van E.M. Bodinier, een Fransman die in de vorige eeuw zich in China naast zijn werkzaamheden als missionaris intens bezig hield met het verzamelen van honderden planten-

soorten. G. Giraldis, waarvan de variëteitsnaam is afgeleid, was een Italiaanse missionaris, die zich aan het eind van de vorige eeuw eveneens in China bezig hield met het verzamelen van planten.

Bloemen in bijschermen

De cultivar is een dicht vertakte struik met een hoogte van ongeveer 1 m. De bladeren zijn elliptisch en staan tegenover elkaar aan de takken. Langs de rand zijn ze licht getand. Aan de onderkant, die lichter van kleur is dan de bovenkant, zijn ze iets behaard.

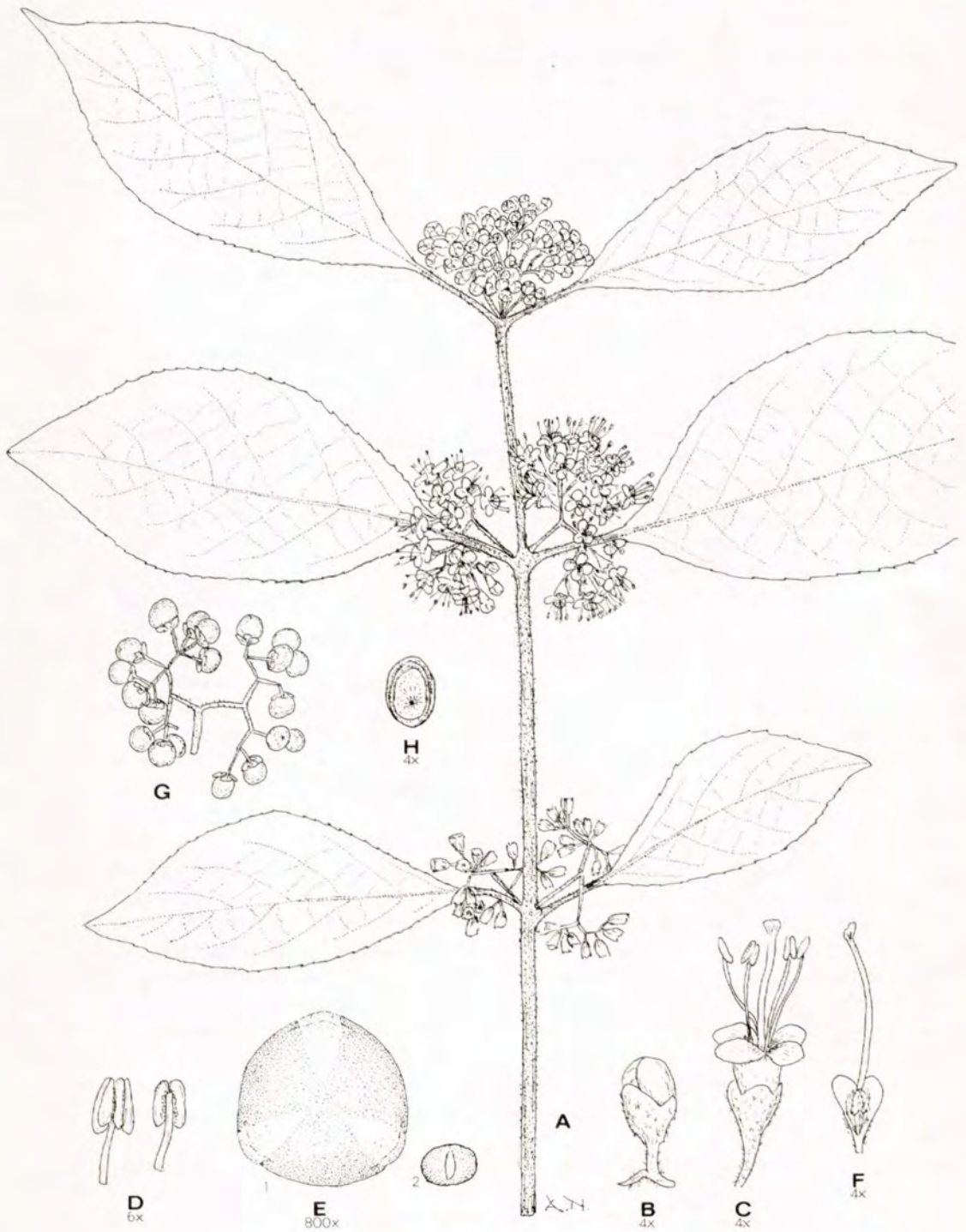
In juli verschijnen de bloemen. De bloeiwijzen, die de vorm van een bijscherm hebben, staan in de oksel van de bladeren aan het eind van de takken. De bloemen zijn tweeslachtig. Ze hebben een komvormige kelk met vier lobben. Kelk en bloemsteel zijn met sterharen bezet. De rood/paarse bloemkroon heeft een buisvormig deel, dat naar boven wijder wordt. De rand is eveneens afgewerkt met vier lobben. Op de scheiding daarvan staan de meeldraden. Ze zijn onderaan met de bloemkroon verbonden en steken de helmknoppen ver buiten de bloemopening. Ook de stamper reikt ver buiten de bloem. Het nectarium ligt op het vruchtbeginsel. De vrijgekomen nectar wordt vastgehouden en beschermd door een dichte beharing.

Vermeerdering

In de herfst tooien de struiken zich met roodviolet gekleurde steenvruchten. Aan de schoonheid van de vruchten van de diverse soorten heeft het geslacht zijn naam te danken. *Callicarpa* is afgeleid van het Griekse *callos* = mooi, en *carpos* = vrucht. In een vrucht komen in het algemeen 2-3 pitten tot ontwikkeling. De struiken laten zich gemakkelijk vermeerderen door zowel zomerstek als winterstek. Het kan ook gebeuren door afleggers te maken. Om goede planten te verkrijgen moeten scheuten en zijscheuten regelmatig worden getopt. Het verdient aanbeveling de struiken in het vroege voorjaar terug te snoeien.

Literatuur

Moldenke, H.N. (1936). A monograph of the genus *Callicarpa* as it occurs in America and in cultivation. Fedde Repertorium 39: 288-317; en 40: 38-131.

Callicarpa bodiniéri Lév. var. *giraldii* R.

A tak met bladeren en bloeiwijzen; B bloemknop; C bloem; D helmknop; E stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; F stamper; G vruchten; H pit.

Dansen ze of dansen ze niet?

In juni verscheen een artikel in 'Bee Culture' over de onderzoeken van Von Frisch. Daarin werd gesteld dat Von Frisch nooit een haalbij helemaal had gevolgd van de kast naar de voederplaats. Dus kon hij ook niet zeggen welke weg was genomen.

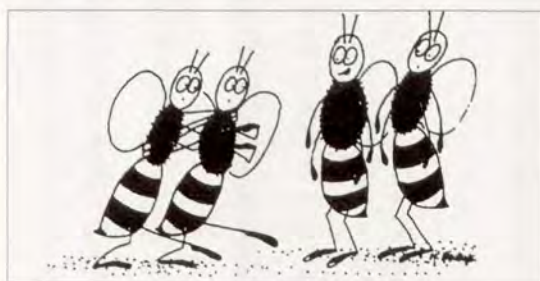
De voederplaats wordt altijd benaderd door een zigzag vlucht tegen de wind in, tenminste zover de waarnemer dat kan volgen. Dit wijst erop dat de bijen aangetrokken worden door de geur van het voedsel. Trouwens, dat had Von Frisch al in de twintiger jaren beschreven en hij concludeerde toen dat de bijen het voedsel op de geur vonden. Pas in de veertiger en vijftiger jaren ontwikkelde hij zijn danstheorie. Wat natuurlijk een idiote theorie is, volgens de schrijver, want daar moeten de bijen voor kunnen rekenen om de juiste plaats te vinden. En rekenen kan geen enkel insect. Dus wordt de imkers al jaren een rad voor de ogen gedraaid, en zelfs de meeste bijdeskundigen trappen erin. Nee, de bijen vinden echt hun voedsel alleen op de geur!

Nu, dat artikel gaf natuurlijk veel ingezonden stukken. Volgens één briefschrijver had niet alleen Von Frisch proeven gedaan, ook anderen. Zij trokken dezelfde conclusies en werkten de theorie nog verder uit. Natuurlijk gebruiken de bijen ook de geur van de voedselbron, maar dat is niet de enige informatie om het voedsel te vinden. Een robot-bij die een dans imiteert, laat de halers naar de voedselbron vliegen, ook zonder geur. Een dansende bij waarvan de enkelvoudige ogen waren afgedekt gaf de verkeerde informatie en de bijen vonden de voedselbron niet. Trouwens, bijen krijgen door de dans informatie over de richting en de afstand, zonder dat ze daar voor hoeven te rekenen op een menselijke manier, dat gereken zit meer in hun 'instinct'. Hun raten bouwen ze ook niet volgens een bouwtekening die eerst door hen is berekend. Toch is de raat een prachtig voorbeeld van meetkunde, dat onze wiskundigen heel wat hoofdbrekens heeft gekost.

In een tweede ingezonden brief vertelt de schrijver dat hij een boek was tegengekomen uit 1739 door Abbé Bougeant, getiteld: 'Een filosofisch vermaak over de taal der dieren'. Hierin wordt al verondersteld dat voor al sociale insecten een vorm van communicatie kennen! De abbé kreeg het door dit boek aan de stok met de Kerk en moest zijn boek intrekken. Want de Kerk kon het niet gedogen dat dieren een taal hadden, want dat hield in dat ze ook een ziel hadden!

Verder volgens deze briefschrijver is 'taal' natuurlijk niet alleen spraak. Je hebt geen 'hogere psychische krachten' nodig om deze taal te interpreteren.

Trouwens, om een bepaalde geur te herkennen moet je ook een zeer ingewikkelde procedure volgen, veel ingewikkelder dan beweging en geluid van de bijendans. De conclusie is, dat de bijentaal in de dans bestaat. Het stelt een volk in staat om na het zoeken en vinden van een voedselbron dit aan de andere over te brengen, ook al is de dracht mijlen ver. En dat geeft een bijenvolk een groot economisch voordeel. Ook op deze brieven kwam weer een antwoord dat de briefschrijvers betichtte van een 'geloof' in de bijendans, zonder te kijken naar de vele tegenargumenten. Nee, alleen de windrichting was belangrijk, want de wind neemt de geur van de drachtplant mee.

Een imker in Engeland had ook het eerste artikel gelezen, en vroeg zich af, waarvoor de bijen dan wel dansen. Gewoon voor hun plezier? Natuurlijk speelt ook geur een belangrijke rol voor de zoekbijen om een nieuwe dracht te vinden. Maar alleen geur is niet genoeg. Deze imker had dertig tot vijftig meter van zijn stand een voedselbron gezet op het vliegp pad van de bijen. Maar helaas, na een half uur zat er nog geen bij, terwijl ze er overheen vlogen en dus ook de geur moesten waarnemen. Dus nam hij een takje besmeerd met honing en vervoerde zo een vliegbij van de kast naar de voedselbron. Nadat deze bij teruggevlogen was, zaten binnen de minuut wel vijf of zes bijen uit dit volk op de voedselbron. Even daarna zaten er tientallen. Wat was er gebeurd? Had de eerste bij aan zijn maatjes verteld dat ze gauw naar buiten moesten gaan en diep snuiven om deze voedselbron te vinden? Rondneuzen is de betere term voor dit gezocht. Nee, de schrijver gaat toch maar mee met de bijentaal van Von Frisch.

Bee Culture 1996(6, 8 en 10), **British Bee Journal** 1996, (10) en **American Bee Journal** 1996(10).

De laatste wintermaand

Februari, wat wordt het. De uitloop van een strenge winter of het begin van een vroeg voorjaar? Alles is mogelijk. Zeker is dat we bezig zijn met de kortste maand van het jaar en dat de zon dagelijks iets verder boven de kim uitstijgt. Voor imkers kan het allemaal niet snel genoeg gaan. Natuurlijk ze zijn leuk, de diavonden, spreekbeurten en wat er al niet meer wordt georganiseerd door de bijenvereniging, maar in deze tijd van het jaar gaat het gesprek van imkers over sneeuwklonks, bijna in bloei, en bottende wilgekatjes. Wat lijken we toch op bijen, hunkerend naar het voorjaar. Bij kou duiken we nog wat dieper in onze jas om de warmte beter vast te houden. Ook hierin onderscheiden we ons niet van de bijen die bij toenemende kou dichter op elkaar kruipen om het oppervlak van hun lichaam te verkleinen. Ze kunnen het allemaal best aan, vooral de grote volken, maar vanaf nu kost het meer inspanning door het aanwezigheids broed en dat brengt zorgen met zich mee. Voor onze bijen houden die zorgen in dat er meer warmte moet worden geproduceerd. Die extra warmte komt niet zo maar aanwaaien. Het betekent alle hens aan dek, verhoogde voedselopname en verbranding daarvan door spierbewegingen. Het broed heeft een temperatuur nodig van om en nabij de 36°C en daarvoor moet een klein volk relatief meer inspanning leveren dan een groot volk. Met andere woorden, 'de kleintjes slijten sneller' en daarover maken imkers zich weer zorgen. Terecht of niet, maar het is ons met de paplepel ingegeven, lees er de bijenliteratuur maar op na. Hoe verder we in het jaar komen hoe meer pogingen om ons plezier onderuit te halen door een veelvoud van uitspraken met vermanende vingertjes. 'Het kan nu wel goed gaan met je bijen, maar pas op!' en dan volgt er weer een opsomming wat er allemaal fout kan gaan. Natuurlijk kan er van alles mis gaan, ook deze maand (zie 'Van imker tot imker' 1996(3): 74-75). Voor de een is het een portie 'doemdenken' voor de ander de spanningsboog tussen imker en imme en wie zou dat willen missen?

Krijgt de varroamijt het benauwd?

Wat wij wel kunnen missen is de varroamijt. Zo ook Robert Noel die op zijn manier ten strijde en ... de aandacht trok. Hij kreeg steun van een team onderzoekers verbonden aan de Universiteit van West-Virginia en dit zijn hun bevindingen. 'Uit onderzoek

van Bob Noel is gebleken dat vluchtige oliën in suikerwater, voerdeeg en samen met andere stoffen uitgesmeerd op strips plexiglas, die vervolgens in de vliegspleet werden geplaatst, de varroabesmetting in bijenvolken sterk vermindert.

Pepermuntolie, 0,5-1 cc per 1,1 liter suikerwater (verhouding 1:1), liet het beste resultaat zien bij voeren van juli tot oktober aan het vlieggat.

Suikerdeeg met 4,8 cc wintergroenolie was zeer effectief bij toepassing in november tot april.

De plexistrips met een mengsel van stoffen, gaven de beste resultaten tijdens de voorjaarsontwikkeling.

In al deze gevallen van effectieve varroabestrijding werden de vluchtige oliën tot in het broednest vervoerd. Uit vergelijkend onderzoek blijkt dit een voorwaarde te zijn, hetgeen niet genoeg kan worden benadrukt.

In april werd dit bereikt door voerdeeg op een moerrooster te leggen direct boven de tros. Het voedsel werd opgenomen, kwam in de voedselketen terecht en had een sterke mijtuitval tot gevolg. Later in het jaar werd het voerdeeg op een rooster gelegd boven op een honingkamer. De bijen negeerden het en bij inspectie van het darrenbroed bleek een varroabesmetting van 25%.

Het via het vlieggat aangeboden voedsel wordt zowel door huis- als haalbijen opgenomen en komt alsdan in de voedselketen terecht. Wellicht is het teleurstellende resultaat met het middel 'ApiLife Var' bij volken op meerdere bakken het gevolg van een verkeerde toepassing, te ver van de tros'.

Op zoek naar het mechanisme

Het onderzoeksteam komt tot drie mogelijke oorzaken van de varroasterfte,

1. Vergiftiging door direct contact

Uit het gebruik van voerdeeg en plexistrips blijkt dat de toegevoegde oliën in staat zijn de varroamijten door direct contact binnen 24 uur te doden. Met behulp van de olie kan de varroamijt in bedwang worden gehouden. In geen enkel geval verdween de varroabesmetting echter geheel.

2. uitschakelen zintuigen

We hebben sterk de indruk dat de door bijen verspreide oliën de zintuigen van de varroamijt op voet-en monddelen zodanig vervuilen dat ze niet

meer normaal functioneren. Daardoor zijn ze niet meer in staat broedcellen te vinden die nog moeten worden verzegeld. Ook lijken ze niet meer in staat de achterlijfsringen van volwassen bijen te vinden waar ze normaliter tussendringen om zich te voeden met bijenbloed.

3. Verstoren voortplanting

Het is duidelijk dat bij alle drie manieren van het toepassen van vluchtige olie de varroamijt zich niet meer normaal kan voortplanten. Onderzoek van broedcellen in behandelde volken, tijdens en rond de tijd dat het broed uitliep, leverde weinig ontwikkelde varroavrouwtjes op. In veel cellen bevonden zich onvolgroeide dode mijten en enkele vrouwtjes die niet voor nageslacht hadden gezorgd. Nadat een varroavrouwtje zich een dag of twee in een gesloten cel heeft gevoed met bloed van de larf zwelt ze op en is zwanger. De zogenaamde eitjes die het vrouwtje legt zijn in werkelijkheid onvolgroeide mijten die op het punt staan als protonymph te worden geboren. Het larvestadium heeft zich geheel in het lichaam van het vrouwtje voltrokken.

In het lichaam van het varroavrouwtje wordt het opgezogen bloed van bijenlarf of -pop omgezet in voedingsstoffen voor de zich ontwikkelende mijten. Naar ons idee is dit de 'Achilles-hiel' van de varroamijt en het effectieve werkterrein van de vluchtige oliën. Zij verstoren de enzym-systematiek die de voedingsstoffen uit het bloed van bijenlarf/pop omzetten in voedingsstoffen voor de zich ontwikkelende mijten.

Met bovenstaande kennis kunnen waarnemingen worden verklaard die ons van talrijke imkers hebben bereikt dat in volken nauwelijks varroamijten voorkomen als zij drachtplanten bevliegen die rijk zijn aan vluchtige oliën, zoals munt en eucalyptus. De bijen bevliegen deze planten voor nectar of propolis. Klaarblijkelijk komt voldoende van de vluchtige olie in de voedselketen terecht waardoor de ontwikkeling van de varroamijt wordt ontwricht. Wij geloven dat de vluchtige oliën door planten zijn ontwikkeld als afweer tegen vijandige organismen, waaronder mijten. Honingbijen ondervinden geen nadelige invloed van de etherische oliën, in het bijzonder niet van Lamiaceae (muntfamilie), vanwege een parallelle ontwikkeling tijdens het evolutieproces. Lang geleden ontwikkelden bijen de eigenschap om de nadelige invloed van de olie te weerstaan. De varroamijt daarentegen, die aanvankelijk op *Apis cerana* in Zuid- en Oost-Azië voorkwam blijkt kwetsbaar voor de vluchtige oliën. Een belangrijke vraag is nu of de varroamijt in staat is resistentie tegen de oliën op te

bouwen en zo ja, hoe lang dat gaat duren. Er zijn echter zoveel vluchtige oliën voorhanden dat er nog veel mogelijk is'.

Tot slot nog een uitspraak van Bob Noel: 'Ik verklaar zeker niet **het** middel tegen de varroamijt te hebben gevonden, wel dat de varroa-aantasting tot minimale proporties is teruggebracht in de behandelde volken. De olie moet in de voedselketen terecht komen om de groei van jonge mijten in de cel te verhinderen en de olie moet op de bijen terechtkomen om de mijten te weren'.

Het weer in februari

Over de periode 1961-1990 geldt als normaal voor het midden van het land 75 uren zonneschijn, 48 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 5,7°C.

Op de drempel van het actieve seizoen nog even een terugblik op 1995 als ruggesteun bij uw aantekeningen.

Februari-maanden

Jaar	Zon	(uren)	Neerslag (mm)	Max.temp	(°C)
1992	normaal		droog (29)	zeer zacht	(8,0)
1993	somber		droog (26)	normaal	
1994	zonnig	(90)	droog (29)	vrij koud	(4,8)
1995	normaal		zeer nat (88)	zeer zacht	(9,4)
1996	normaal		normaal	koud	(3,4)

	Zon	Neerslag	Max.temp
winter 95/96	+	-	--
maart 1996	+	--	-
april 1996	++	--	++
mei 1996	--	n	--
juni 1996	+	--	n
juli 1996	n	-	-
aug. 1996	n	++	+
sept. 1996	++	-	-

(++ = ver boven normaal; + = boven normaal; n = normaal; - = beneden normaal; -- = ver beneden normaal)

Geraadpleegd

Amrine, J.W. Jr. Stasny, T.A., Skidmore, R., West Virginia University, New Mite Controls Investigated. American Bee Journal 136(9): 652

Proevenplan Ambrosiushoeve 1997

In november 1996 is door het bestuur van de Ambrosiushoeve het onderzoeksplan voor 1997 vastgesteld.

Hieronder volgt een korte beschrijving van de onderzoeksprojecten die direct verband houden met de bijenhouderij.

- 1. Voortgang vergelijkingsonderzoek redcelmoeren en door koninginnenteelt verkregen moeren. Dit project is gestart in '94 en loopt door tot en met '98.
- 2. Nieuw is het onderzoek naar de effecten van kruisingen van verschillende bijenrassen. Tot nu toe is er weinig aandacht geschonken aan het effect van (onbedoelde) kruisingen van de verschillende rassen met de van oudsher voorkomende honingbijen. Er zal vooral gekeken worden naar steeklust en zwermduft. Looptijd drie jaar.
- 3. Er wordt gestart met een onderzoek naar het verbeteren van de acceptatie van een nieuwe koningin in een moerloos volk door middel van het toedienen van koninginnenstof. Dit kunstmatige feromoon is momenteel in de handel verkrijgbaar. Looptijd twee jaar.
- 4. Ook zal gestart worden met onderzoek naar de mogelijke invloed van fluvalinaat (werkzame stof van Apistan) in de raten op het broed van bijenvolken. Het is niet bekend of deze residuen, die zich in de afgelopen jaren hebben opgehoopt in de bijenraten, kunnen leiden tot ongewenste veranderingen in gedrag of levensduur van de bijen.
- 5. Indien er in 1997 een nieuwe besmetting met Amerikaans vuilbroed gevonden wordt, zal na het vernietigen van de bijen en de raten, het overige bijenmateriaal ontsmet worden met gammastralen. In deze ontsmette kasten zullen gedurende twee jaar bijenvolken worden gehouden om te controleren of de ontsmetting door gammastralen voldoende was. Dit onderzoek zal plaats vinden op een geïsoleerde plaats.
- 6. Biotechnische bestrijding van de varroamijt. Start 1996, looptijd vijf jaar. Er zal verder gewerkt worden aan de verbetering en de introductie van de darrenraatmethode die in de praktijk al door een aantal bijenhouders wordt toegepast.
- 7. Verbetering van de bestuiving door het gebruik van een in Amerika ontwikkelde pollen dispenser de 'Bee booster'. Door de Bee booster, die voor de vliegopening van bijenvolken worden geplaatst, kan vreemd stuifmeel worden meegegeven aan bijen waardoor de kruisbestuiving verbeterd kan worden. Dit jaar

zal hiermee onderzoek worden gedaan bij peren.

- 8. Onderzoek naar het nut van bijen voor bestuiving in de natuur. Wanneer hiervoor in 1997 een stagiair beschikbaar is zal dit onderzoek worden voortgezet.
 - 9. Ook in 1997 zullen er weer LD50 testen en kooiproeven worden gedaan om de giftigheid van bestrijdingsmiddelen te testen. Dit onderzoek wordt op contractbasis uitgevoerd voor de industrie.
 - 10. Voorts zal verder worden gegaan met het onderzoek naar het effect op bijenvolken van een injectie van lindebomen met acetaat na de bloei.
- Van de in totaal 16 geplande onderzoeksprojecten zijn er tien projecten van direct belang voor de bijenhouderij. De overige projecten betreffen de teelt en ziekten van hommels en solitaire bijen.

Bijenruimte

Bij veel bijenkasten bouwen de bijen in de zomerperiode tussen de dekplank en de toplatten van de bijenramen extra cellen voor de opslag van honing. Ook tussen de honingkamer en de broedkamer en tussen de broedkamers worden door de bijen vaak extra cellen gebouwd. Bij het openen van de kasten worden deze cellen beschadigd. Door de beschadigde cellen kunnen de kasten niet gesloten worden. Bovendien is extra kracht nodig om de bijenkasten te openen. Rustig werken in de bijenvolken is moeilijk waardoor de bijen tijdens de behandeling agressiever worden. Bijen vertonen deze bouwactiviteit alleen als de bijenruimte te groot is. Als de bijenruimte tussen 5 en 8 mm is laten de bijen deze ruimte onbenut en worden de raten niet aan elkaar of aan de dekplank vastgebouwd. Ook de ruimte tussen de verticale latten van de bijenramen en de kastwand moet tussen de 5 en 8 mm zijn. Is de bijenruimte groter dan 8 mm dan worden in deze ruimte extra cellen gebouwd. Is de bijenruimte kleiner dan 5 mm dan bouwen de bijen de bijenramen muurvast aan de kastwand.

Herkent u deze verschijnselen bij uw bijenvolken dan is nu de gelegenheid om bij de kasten die niet in gebruik zijn de bijenruimte in orde te maken. Er moet gelet worden op de hoogte waarmee de afstandstrips in de kasten zijn aangebracht en de dikte van de lat op de dekplank. Als de bijenruimte in de kasten in orde is, is werken in bijenvolken een stuk prettiger.

Koninginnenteeltdag 22 februari

De koninginnenteeltdag 1997 wordt gehouden in het Went-gebouw van de Rijksuniversiteit in Utrecht. De organisatie is in handen van de Koninginnenteeltcommissie van de VBBN. Bezoekers zijn vanaf 9.30 uur welkom. De lezingen en discussies vinden plaats tussen 10.00-15.30 uur.

U hoeft deze keer niet zelf een lunchpakket mee te nemen. Voor een bijdrage van slechts f15 per persoon heeft u toegang en wordt gezorgd dat het u aan niets ontbreekt. Daarbij behoren ook broodjes.

Programma

- 46 Koninginnenteeltcommissie: Medelingen over overlarfdagen en bevruchtungsstations
- H.H.W. Velthuis: 'Darrenverzamelplaatsen en vlieggedrag van darren'. Bij deze voordracht worden video-opnamen getoond met radarbeelden.
 - A. Bouters: 'Het Vlaams-Nederlandse overlarfproject'.
 - J. van der Steen: 'Onderzoeksresultaten van de Ambrosiushoeve over de prestatieverschillen tussen bijenvolken met, of een 'redcel' moeder, of een 'teelt'-moeder'.
 - D. Vunderink: 'Terugblik op Amerikaans vuilbroed (AVB) controle in 1996.'

Plaats

De dag wordt gehouden in een collegezaal van het Went-gebouw (in de volksmond 'de ponskaart'), Sorbonnelaan 16, de Uithof, Utrecht. Het uit witte tegels opgetrokken gebouw is gemakkelijk te herkennen door zijn afwijkende kubusvorm.

Het gebouw is te bereiken vanaf Utrecht Centraal Station met buslijn 12. Wie per auto komt, neemt op de A27 de afslag Amersfoort. Direct na deze afslag neemt u de afslag 'de Uithof'. Volg op de Uithof de parkeerroute. Bij het gebouw is een parkeerterrein.

Belangrijk!

Om alles vlekkeloos te laten verlopen verzoeken wij u zich aan te melden. Aanmelden kan, tot 18 februari bij J. Dommerholt, 0343-414820, fax 0343-420533 of bij R. Kakes, 0514-562066.

Schriftelijke kunt u zich aanmelden tot 17 februari bij de redactie van dit blad, Postbus 198, 6720 AD Bennekom, fax 0317-424180.

Basiscursus besmettelijke bijenziekten en stuifmeelprepareertechniek

De cursus is bedoeld om inzicht te geven in de relatie tussen besmettelijke bijenziekten en kwaliteit van het volk. Tijdens de cursus worden stuifmeelpreparaten gemaakt die onder de microscoop worden onderzocht. Met stuifmeelpreparaten wordt het mogelijk een indruk te krijgen van het eigen drachtgebied. Het zo goed mogelijk benutten van de drachtomstandigheden is van belang voor de ontwikkeling van het volk en het verhogen van de weerstand van het volk tegen bijenziekten. De cursus bestaat uit vijf lessen van één uur.

Kosten, plaats, opgave en inlichtingen

De commissie Bijengezondheidszorg van de VBBN organiseert de cursus waarvan de kosten inclusief lesmap f45 bedragen. De cursussen worden gegeven op de zaterdagen: 1 maart (Gemeenschapsschool De Bron, Buitenstr. 2, De Klinge), 8 maart (Almere), 15 maart (Wilhelminagebouw, Beilen), 5 april (Berlicum), 12 april (Bijenhuis, Wageningen).

Opgave en inlichtingen bij de voorzitter van de commissie, Catherine Reker, 050-3184505.

Lesprogramma

- 10.00-10.15 Ontvangst
- 10.15-11.00 De biologie van nosema, amoebe het herkennen van nosema, amoebe en stuifmeel.
- 11.00-11.45 Preventie en bestrijding van nosema en amoebe.
- 11.45-12.45 lunch
- 12.45-13.30 Microscoop en prepareertechniek
- 13.30-14.15 Maken en onderzoeken van preparaten met het microscoop
- 14.15-14.45 pauze
- 14.45-15.30 Maken van stuifmeelpreparaten uit honing en onderzoeken met het microscoop.

'Wij hopen op Apimondia'

Ab Kuypers

Voor ik echt aan de beloofde musea toekom toch eerst nog een keertje het woord aan een verzamelend imkerechtpaar. Behalve op een zoveelste bijenverzameling wordt ik ook nog getrakteerd op ware huisvlijt en beleef ik als 'reizende reporter' voor dit blad (eindelijk) een primeur. Een gesprek met John en Marijke Driebergen, aan boord van hun woonark 'Mon Desire'.

De primeur

Net buiten het bloemendorp Rijnsburg, onder de rook van Oegstgeest, wonen John en Marijke Driebergen. Wie de weg zoekt volgt het bordje 'Honing te koop'. Kan niet missen. In de tuin, voor de woonark, een prachtige tuinkast. Een door John zelfgemaakt werkstuk, waarin iets van oude meubels valt te herkennen. 'Die heb ik in elkaar gezet uit verschillende onderdelen van een antieke kast. Dat spul stond al een tijdje in de schuur, tot Marijke zei dat ik daar eigenlijk iets mee moest doen. Volgend jaar komt er een volk in.' Dat wordt mij verteld, eenmaal in de behaaglijke warmte van de huiskamer, gezeten aan de hoge tafel, een verse bak koffie voor me en een spontaan aangeboden droge sok aan de rechter voet. Een reeks van toevalligheden bracht mij gedeeltelijk 'tussen wal en schip'. Een stijve knie (de andere dag) en een drijfmat voet vormen de meevallende schade. 'Goh, gaat het. Je bent niet de eerste die zo'n verkeerde stap maakt. Maar het is nog nooit op die plaats gebeurd.' Een primeur dus en een leuke binnenkomer. Een handdoek, een droge sok van John en de natte schoen voor de kachel, ons gesprek kon beginnen.

Sporen

Waar ongeveer twaalf jaar verzamelen toe kan leiden blijkt al meteen bij binnenkomst. Overal om me heen bijenspullen. Vitrinekasten met honing- en theepotten, speldjes en medailles, dit alles in verschillende soorten en maten. De vensterbank, de bijzettafels, de wanden (vergeten op het plafond te letten), overal 'bijenspul'. Tot zelfs mijn koffiekopje en het suikerpotje hebben een bijenmotief. 'Ach, we wonen in ons eigen museumpje. We hebben inmiddels zoveel bij elkaar gescharreld, dat kunnen we niet eens allemaal kwijt. In het ruim en bij mijn vader op zolder staan nog dozen vol.'

Het imkeren zelf is uitgegroeid tot een 'officieel bij de Kamer van Koophandel ingeschreven' bedrijf, 'Imkerij De drie bijen.' Marijke: 'Ik was altijd al met insecten in de weer geweest. Door een imker uit Oegstgeest ben ik tijdens een markt enthousiast voor bijen gemaakt. Samen met een vriendin hebben we ons toen aangemeld voor een cursus die door de vereniging in Leiden jaarlijks georganiseerd wordt. Op het laatste moment haakte die vriendin af. Ik heb toen John zover gekregen dat hij met mij meeging. Eigenlijk was het helemaal mijn bedoeling niet om met imkeren te gaan beginnen. Ik wilde vooral iets meer van bijen en imkeren leren. Maar dat is dus anders gelopen. Sindsdien imkeren we samen, vrij intensief. Wat later zijn we, ook weer samen, met deze verzameling begonnen. Trouwens, net als Wil van Holland (zie Bijen 5/5, 140) ben ook ik het verzamelen begonnen met poezen als onderwerp'

John en Marijke vragen zich af waar dit bord vandaan komt.
Foto: Ab Kuypers.

Stad en land

Dit najaar zijn er bijna 70 volken ingewinterd. Er worden het hele jaar door diverse markten en braderieën bezocht. Hier worden onder andere demonstraties korfvlechten en honingslingeren gegeven. En natuurlijk allerlei produkten uit de imkerij verkocht. Al met al reizen John en Marijke stad en land af. Hetzij voor hun bedrijf, hetzij met de bijen naar drachten, hetzij op zoek naar verzamelobjecten. 'We gaan naar verzamelaarsbeurzen, struinen markten

af. Ook via contacten die je door het verzamelen automatisch krijgt komen we aan ons materiaal. Dat op zich al is een hele sport, maar soms gaat het eigenlijk wel te ver.'

'Je vraagt je wel steeds af of een bepaalde zaak de gevraagde prijs wel waard is. Het is meestal 'wat de gek ervoor geeft'. Als je op een veiling zit moet je je ook wel goed beseffen tot hoever je wilt gaan om iets te kunnen aanschaffen.' 'We verzamelen echt alles wat los en vast zit. Als het maar met bijen te maken heeft. Onze boeken, potten, korven en kasten zijn wel de hoofdmoot. Maar we hebben ook plakboeken vol met krantenknipsels, etiketten, postzegels en munten. De laatste tijd legt Marijke zich vooral toe op Winnie the poeh'.

48 Tentoongesteld

Zoals bijna elke verzamelaar zouden ook John en Marijke wel iets meer met hun spullen willen doen dan alleen thuis uitstellen en opslaan. John: 'We zouden best een eigen educatief centrum willen inrichten. Maar dat is niet eenvoudig. Tot nu toe beperken we ons tot regelmatig meewerken aan allerlei tentoonstellingen in bibliotheken en dergelijke. Meestal gebeurt dat in samenwerking met onze vereniging Leiden e.o., waarvan ik overigens bestuurslid ben. Ieder jaar werken we mee aan de actie 'kom in de kas'. Er zijn hier nogal wat kassen. We richten dan bij een van de grote bedrijven een stand in. Vorig jaar in samenwerking met een bloemschikcursus. De cursisten hadden toen prachtige bloemstukken gemaakt, beginnend vanuit strokorven.'

Dit jaar hopen John en Marijke erop tijdens de aanstaande Apimondia in Antwerpen met een deel hun verzameling in de expositieruimte te kunnen meedoen. Misschien nemen zij ook hun pas-verworven klappers daar mee naar toe. Een prachtig eiken werkstuk, gedateerd 1858. Ruimschoots antiek dus.

Verhalen

'Ja, maar er valt ook veel over te vertellen,' vervolgt John, als reactie op de door mij aangehaalde 'razende verteltrant' van collega verzamelaars. 'Het aardige van verzamelen is het verhaal te achterhalen wat bij een bepaald object hoort. Dat maakt het levend.'

Onderhand toont hij mij met trots een honderd jaar oud houten moerhuisje. Ook zitten er vaak eigen verhalen vast aan de verzamelde voorwerpen. Zoals die serie aardewerk potten. Gekregen van een imker in Engeland. Als je achteraf kan vertellen dat je op de terugreis je auto 'total loss' rijdt, waarbij de potten gespaard zijn gebleven, dan krijgen zulke stukken een

Een uit antieke meubelstukken vervaardigde tuinkast. Foto: John Driebergen.

eigen geschiedenis. Eén verhaal is tot nu toe nog steeds niet opgelost. 'In het voorjaar van 1995 kocht ik in de Jaarbeurs dit mooie ijzeren uithangbord, voorzichtig hoor het is zwaar. Het moet haast wel echt gebruikt zijn, maar we weten niet waar en door wie. Aan het taalgebruik te lezen is het al behoorlijk oud. Misschien zijn er lezers van BIJEN die ons verder kunnen helpen.' (zie foto) Wie informatie heeft over het uithangbord kan reageren naar:

John en Marijke Driebergen, Oegstgeesterweg, a.b. 'Mon Desire', 2231 BG Rijnsburg, 071-4028884.

Hoi Ab,

De verdwijnsziekte, een merkwaardig fenomeen. Het lijkt me iets van de laatste twintig jaar te zijn. In de oude literatuur kan ik er tenminste niets over terugvinden. Ik zal je vertellen wat ik er van weet, uit eigen ervaring. Een paar jaar geleden haalde ik mijn bijen van de zomerdracht. Het betrof volken op combiramen. De conditie van de volken was zeer goed. Een dag later zag ik dat ik, om welke reden dan ook, vergeten was de vliegplanken te openen. Geen paniek, de volken hadden bodemventilatie en het was koel. Na het openen van de vliegplanken bemerkte ik dat het met één van de volken helemaal niet goed ging. Centimeters dik lagen op de bodem bijen te creperen. Op zulke momenten word ik altijd vreselijk kwaad en zeg ik heel lelijke dingen tegen mezelf, ik zal ze hier maar niet herhalen. Met het idee: 'redden wat er te redden valt', heb ik toen snel de kast verder open-gemaakt. De raten waren goeddeels bezet, het betrof een zeer sterk volk, maar wel bijna gestikt. De bodemventilatie was helemaal dichtgekit. Ik vraag me af waarom ze dat doen. Graag een antwoord hierop. De raten met bijen heb ik overgebracht naar een andere kast (zoveel mogelijk lucht geven), de bijen van de bodemplank heb ik voorzichtig op de raten geschud. Verder werd het 'afwachten maar'. Voor de kast vond ik niet veel dode bijen, het volk leek het te redden. Ik heb nog wel 2,5 liter Apisuc als voer op de kast gezet. In eerste instantie werd dit voortvarend opgenomen, alleen het laatste beetje niet meer, dat heeft dagen geduurd. Toen eindelijk al het voer op was, toch even in de kast gekeken: er zaten geen bijen meer in! Wel nog gesloten broed. Ik wist wel waar de bijen gebleven waren, die zaten 'bij de burens'. Dat buurvolk puild uit van de bijen en was loodzwaar. Ik vroeg me af of misschien de moeder was gestikt en de bijen zich bij het moergoede buurvolk hadden ingebed. Nu naar het heden. Ook nu staat er weer een kast op mijn stand die zo goed als leeg is. Na het afvoeren, half september, bemerkte ik een verhoogde activiteit bij twee volken. Er staan zes andere volken tussen deze twee. Het ene volk nu was veel te licht, het andere loodzwaar. Roverij dus! Ik heb geen dode bijen voor de kast waargenomen, noch vechterij. Bij nadere inspectie bleken er in het geroofde volk alleen nog een moeder en misschien honderd bijen te zitten. Zeer waarschijnlijk zitten de bijen van het geroofde volk bij de rovers binnen. Dit puilt uit van de bijen. Dit is één van de oorzaken waarom een bijenvolk kan 'verdwijnen'. Als je niet elke dag bij je bijen komt dan merk je zoiets niet op. Dit is

echter geen verklaring voor het feit dat er hele bijenstanden verdwijnen, waarin de gehele wintervoorraad nog aanwezig is. Ab, deze brief begint misschien wat te lang te worden om hier nu verder nog op door te gaan, een andere keer dan maar.

De groeten van Harry.

Hallo Harry,

Het probleem van de verdwijnsziekte is door jouw brief niet opgelost. Toch zijn jouw voorbeelden opvallend, vooral wanneer je bedenkt dat ik in oktober hoorde dat er bij ons op de bijentuin veel roverij voorkwam. Zelfs zouden er volken zijn verdwenen en dat waren niet eens de zwakste. Een, voor mij althans, nieuw verschijnsel. Bij mijn eigen volken heb ik niets opvallends opgemerkt. Dus het zal een voorval zijn dat 'willekeurig' voorkomt. Hoewel, in dat willekeurig geloof ik niet zo. En nu kom ik eerst even terug op het dichtkitten van de bodemventilatie door een van je volken. Ik denk, zonder de psycholoog uit te hangen, dat je hieruit kunt leren dat geen bijenvolk hetzelfde is. Ieder volk heeft kennelijk een eigen karakter. Je kunt je ook afvragen waarom op een bepaalde situatie de ene mens zus en de andere mens zó reageert. Zouden bijenvolken dan toch met iets als een menselijke aard zijn beziel? Voer voor psychologen. Waarom er 'gekit' wordt weten we wel, waarom echter het ene volk meer dan het andere? Het is hetzelfde als met het verzamelen van propolis. De ene kast druipert ervan, bij een ander volk merk je het amper op. Idem dito met honing produceren. Ik geloof in dit verband dan ook niet zo in het versterken van zogenaamd zwakke volken. Zoiets gaat ten eerste altijd ten koste van een volk dat wij als sterk beschouwen. Ten tweede heilig ik het principe 'Ieder vogeltje zingt zoals het is gebekt.' Niet elk volk zal zich mijns inziens even sterk op het verzamelen van nectar toeleggen. Ik verzeker je dat aan volken die zogenaamd niets presteren evengoed plezier te beleven valt. Al dat manipuleren om 'winstgevende' bijenvolken te verkrijgen, ik doe er niet echt aan mee. Ik probeer de verschillen in de volken te ondergaan zoals ze er zijn. En wat betreft die roverij tijdens en na het invoeren, ook hierin zie je verschillen. Gelukkig maar, stel je voor dat alle volken tegelijkertijd gaan roven. En waarom wordt het ene volk wel, het andere niet beroofd? Blijft het probleem van het 'willekeurige' verdwijnen tijdens de winter, want daarop heb je me nog geen eigen visie gegeven. Ik blijf benieuwd,

groeten van Ab

Boomschorskasten

50 Boomschorskasten in de bergen bij de rivier Lobos, bij Sorio, ten Noordwesten van Zaragoza, Spanje.

Foto: L. Wegeling, Capelle a/d IJssel.

Gevel met hommels

In Tilburg staat een bouwwerk met twee zeer grote hommels tegen de gevel. Hommels die gelet op de stuifmeelklompjes aan de poten, werksters zijn en nog een nest moeten verzorgen. Zou de aanbrengrer van deze figuren zelf ook nog een gezin moeten verzorgen? En dat met deze hommels willen aangeven? Is het misschien een hommelskeker, of vindt hij in de ijver van deze beestjes iets van zichzelf terug. Het kan natuurlijk ook zijn dat de hommels zijn lievelingsinsekten zijn. Als dit laatste waar is, dan zullen bijen voor hem ook geen geheimen hebben. Maar hommels hebben nu éénmaal een hogere aibaarheidsgraad, al steken ook zij wel eens! Voorwaar leuk gedaan.

J. Beekman, Tilburg

Foto: Joop Simons.

Overbegrazing

Het is goed dat Bijen dit onderwerp aan de orde stelt. Het wordt een probleem bij de afnemende drachtgebieden dat imkers te veel volken op een te klein drachtgebied plaatsen. De vraag komt op: moeten we dit regelen en bepalen hoeveel volken per ha zijn toegestaan en wie gaat regelen, welke imker, en met hoeveel volken die wordt toegelaten. Per regio een Bertus de Jong? Je kunt het ook niet regelen en volgens hedendaags politiek jargon 'het overlaten aan de marktwerking' en rustig wachten tot de meeste imkers het niet meer de moeite waard vinden en thuisblijven. Probleem opgelost. Aan beide scenario's kleven nadelen. Voor het eerste is meer discipline vereist dan de Nederlandse imker doorgaans opbrengt (in het artikel wordt dit helder geïllustreerd) en bij het tweede zullen de brutalen het weer winnen. Ik kies nog niet. Ik wil wel enkele aspecten toevoegen aan het artikel van Ab Kuypers en begin bij zijn slot: het vreemde standpunt van de Bedrijfsraad.

Overbeweiding en monopolievorming

Wij moeten twee manieren van bescherming van drachtgebieden onderscheiden. Het artikel pleit voor bescherming tegen overbeweiding en dat is zeer op z'n plaats. Ik kom daarop terug. De bescherming waarover de Bedrijfsraad zich uitspreekt is de bescherming tegen monopolievorming waarbij de vraag aan de orde is of imkers woonachtig in een regio met aantrekkelijke drachtgebieden daarop meer recht hebben dan elders woonachtige imkers. Daar verzet de Bedrijfsraad zich tegen. In de meeste gevallen immers, hebben de betreffende imkers geen enkele investering gedaan voor dat drachtgebied. De landbouwers zaaiden koolzaad, niet de imkers en die hebben ook de boomgaarden niet geplant. Als op de eilanden de lamsoor groeit, hebben de eilandimkers daar dan meer recht op? Neen, zegt de Bedrijfsraad. Het wordt wat lastiger als door bemoeienis van lokale imkers in het kader van de braaklegging phacelia wordt gezaaid. Dan kun je je voorstellen dat er een plaatsingsregeling komt, waarbij die imkers een zekere voorrang genieten. Maar, stelde iemand in de Bedrijfsraad: wij hebben veel gedaan om de gemeentelijke beplanting insectenvriendelijk te maken; kunnen we dan andere imkers weren? De Bedrijfsraad zegt opnieuw: neen, wij erkennen geen eigendomsrecht van dracht van de lokale imkers. Want draai het ook eens om. Wat moeten imkers die in drachtarme gebieden wonen en wel moeten reizen

om hun volken natuurlijk proviand te kunnen bieden als overal bordjes 'Verboden Toegang' verschijnen? Want bijenhouden op basis van suikervoeding is mogelijk maar niet leuk. Ik weet het, solidariteit is uit, maar dat is geen winst!

De regeling voor de Stabrechtseheide is een voorbeeld van bescherming tegen overbeweiding. Uit het aangehaalde artikel wordt niet helemaal duidelijk of behalve imkers uit de omgeving, ook imkers uit het hele land zich kunnen melden. Maar het is in elk geval niet beperkt tot de imkers uit Geldrop en zo lijkt er geen sprake van monopolievorming.

Drachtbescherming alleen voor de honingbij?

De Bedrijfsraad neemt deel aan een werkgroep over eventuele concurrentie tussen de honingbij en andere nectarafhankelijke insecten. Zeg maar vlinders, hommels en solitaire bijen. Het verwijt aan de imkers is dat deze insecten geen kans meer krijgen als er honingbijen in de omgeving staan. Ik begeef me nu niet in de discussie of dat verwijt terecht is. Ik verwacht dat de werkgroep dat uitzoekt. Wél zeg ik dat wij deze discussie hebben afgeroepen door de onve-

antwoord grote aantallen bijenvolken per ha waarvan voorbeelden in het artikel en we kennen er meer. Daarom is het artikel van Ab Kuypers me uit het hart gegrepen. Met dit gedrag zijn wij geen natuurbeschermers maar natuurvandalen. Wij hebben verantwoordelijkheid voor goede verzorging van onze volken, maar kunnen aan de verantwoordelijkheid voor andere insecten niet voorbijgaan. Het blad Bijen beseft en toont dat met de serie foto's van solitaire bijen (voorpagina's 1996). Veel imkers beseffen dat door nestgelegenheid te bieden aan deze bijen. Dergelijke nestblokken mogen bij geen bijenstal of bijenpark ontbreken.

Ik accepteer met deze uitspraak niet het genoemde verwijt aan de imkers, maar ik weet wel dat wij tot beheersing zullen moeten komen. En als wij zelf die discipline niet kunnen opbrengen, dan zal die mogelijk worden afgedwongen en dan kom je in een afhankelijke positie terecht. Nu kies ik dus toch voor regulering als de marktwerking - oh nee - het verantwoordelijkheidsgevoel het laat afweten. Wie vervolgt deze belangrijke discussie?

D. Vunderink

bijen FOTO VAN DE MAAND

Bijenstal van de heer A.J. Kortekaas uit Anna Paulowna. De voorzijde van deze zelfgemaakte stal van 6,5 x 2 meter staat op het zuidoosten. In de bijenstal staan tien Spaarkasten. De heer Kortekaas is sinds 1991 lid van de VBBN-subvereniging Den Helder.

De kooi van Faraday

J. Beekman

Wat heeft het bovenstaande nou met bijen te maken zult u zeggen; tot voor kort wist ik het ook niet. Wij, mijn vrouw en ik zijn begin mei op vakantie geweest in Bayern aan de Donau, in de buurt van Passau, het dorp Unter Griesbach met het gehucht Linden. Wij waren te gast bij de heer en mevrouw Irgmeijer. De heer Irgmeijer, imker in hart en nieren, werkt met ± 160 bijenvolken, ras Carnica, in zogenaamde Zanderkasten met een verhoogde bodem van ± 80 mm. Zijn bedrijfsmethode is als volgt: In het voorjaar gaat alles wat bovenin zit (hij werkt met twee broedbakken

52

Bijenexpositie van de heer Irgmeijer.

van negen ramen) naar de onderste bak, op twee ramen broed na. Deze twee ramen komen in het midden van de bak te hangen en hij sluit deze op met aan iedere zijde een uit te bouwen raam met kunst-raat, en verder met goede uitgebouwde ramen zonder darrecellen. Een moerrooster gebruikt hij niet. De maten van de ramen zijn $\pm 400 \times 200$ mm inwendig. De kunstraatvellen worden snel en mooi regelmatig uitgebouwd. De bijen dragen de buitenste ramen vol met honing en alleen deze ramen tot een maximum van 2 á 3 stuks per kant worden geslingerd, en dat, als de dracht goed is, zo een aantal keren. Opbrengst per kast is ± 25 kg/jaar, wat in totaal vier ton honing per jaar oplevert! De heer Irgmeijer doet aan koninginnenteelt met behulp van een broedstoof. Overigens een schitterende bijenweide op de hellingen en langs de Donau, waar planten bloeien die wij niet eens meer kennen. In de bossen is veel vuilboom aanwezig en wat te denken van de dennen die 'Waldhoning' leveren.

Via die Waldhoning kom ik op de aanhef van dit artikel. De route naar deze honing is via mieren, luizen en bijen naar de slinger. De mieren terpen beschermt men met een kooi van gaas om vernieling tegen te gaan. Op een bepaald moment ontdekte men dat de ontwikkeling van de beschermde terpen achterbleef bij de niet-beschermde. De redenatie is dat het magnetisch veld is afgeschermd door de gazen kooi, een 'Kooi van Faraday', waardoor de mieren niet weten hoe ze hun nest moeten bouwen. In de bijenkast zien we een vergelijkbaar effect, de draden in de raampjes dienen als antennes die het magnetisch veld afschermen, wat ten gevolge heeft dat wij onze kasten neer kunnen zetten, zonder ze te richten op het noorden. De bijen bouwen de raten uit zoals wij dat graag zien, zonder warbouw, omdat wij ze met de raampjes sturen. Opvallend was dat bij de genoemde Zanderkasten waarin geen draad wordt gebruikt, een warbouw ontstaat van jewelste. De bijen worden weer beïnvloed door het magnetisch veld. Deze warbouw bestond hoofdzakelijk uit darrecellen (nuttig voor varroamijtbestrijding).

Een verdere opmerking van de heer Irgmeijer was de volgende. Stuifmeel moet je tot stof vermalen en door de honing roeren om de in de pollen aanwezige nuttige bestanddelen volledig door het lichaam te laten opnemen. Stuifmeelkorrels zijn te hard om geheel door het maagzuur te worden opgelost, zodat deze het lichaam weer grotendeels verlaten zonder het nuttige werk te doen.

Hij beschikt over een geheel betegelde slingeruimte met warm en koud water, een koelkamer voor de opslag van de honing. Hij bezit een groot bijenhuis met een expositie over bijen, je kunt er zelfs in slapen. Voorlichting wordt door hem gegeven op Expo's, Gartenschau, gevraagd door de provinciale overheden, met het accent op de imkerij en de vakantieindustrie.

Nu aan de lezer de volgende vragen:

- klopt het verhaal over de afscherming en het gedrag van de mieren en bijen als ze zich niet kunnen richten op het aardmagnetisch veld?
- klopt het verhaal met betrekking tot de pollen? Wetenschappers/schrijftgeleerden, hoe zit dit in elkaar? Lezen we de verklaring eens in **Bijen**?

Imkeren door het jaar heen

Jaap Kooijman

In 'Infoflits' van imkersvereniging 'Mijnstreek' vertelt Jaap Kooijman zijn imkerservaringen gedurende een geheel seizoen. Hierbij zijn relaas.

Het is rustig in de bijenhal en het winter nu (19 februari) nog steeds. We moeten de bijen niet storen. In de loop van maart even controleren of er genoeg voer aanwezig is. Een of twee raampjes aan de zijkant van het volk optillen en ik weet genoeg. Na de eerste grote reinigingsvlucht wordt er een voerraam opengekrabd aan de zijkant van het volk. Tussen dit raam en het volk wordt een leeg, reeds eerder bebroed, raam gehangen. Bij heel sterke volken kan dit aan beide zijden van het volk (broednest) worden gehangen. Verder doe ik niets aan de volken tot begin april. Drijfvoeren doe ik nooit. Controle aan de vliegplank zegt me voldoende. Op mooie dagen, en die komen er beslist, is er dan altijd genoeg te zien. Natuurlijk moeten de volken waaraan in de afgelopen herfst of winter abnormale dingen waren te zien, bij geschikte temperatuur wel gecontroleerd worden. In november vloog een sterk volk als enige bij lage temperaturen, waarbij ook darren te zien waren, dit wijst op moerloosheid. Na de vorstperiode in december had dit volk zeer veel dode bijen. Een 6-raams reservevolk zal wel redding moeten brengen. In maart en april kunnen de volken zeer veel stuifmeel binnenhalen en de imker kan aan de kleur zien waarop de bijen vliegen. Meestal is de volksontwikkeling dan zodanig dat ze voor de fruitteelt op volle sterkte zijn. Enkele imkers uit onze regio lukt het soms om nog wat honing van de wilg te slingeren maar in het algemeen zal het toch van de fruitbloei moeten komen. In normale jaren is dit eind april begin mei. Volken die niet op sterkte zijn kan men verenigen met andere volken of met reservevolken. Dit geeft in het voorjaar geen enkel probleem. Let wel alleen sterke volken kunnen op het fruit een honingooft geven. De laatste tien jaren was bij mij 12 kilo per volk de laagste opbrengst. Afgelopen jaar 20 kilo en ze stonden maar tien dagen in de boomgaard. Als men in het voorjaar verenigt, zet dan altijd de over-tollige voerramen opzij. Deze komen in de zomer altijd van pas. Het is raadzaam als we verenigen een of meerdere afleggetjes te maken. Een raam voer aan de zijkant, een raam liefst uitlopend broed met bijen en koningin, een raam met losse honing en stuifmeel. Hierop nog een raam met bijen afslaan. De rest aan-

vullen met lege ramen. Deze afleggetjes ontwikkelen zich prima en komen altijd van pas. De beste tijd van het jaar om raten uit te bouwen is het voorjaar. Voor de bijen naar het fruit gaan, zet ik als de onderste twee bakken vol bezet zijn met minimaal twaalf ramen broed, de derde bak op. Hierin een raam uitlopend broed met er naast twee uitgebouwde lege ramen, de rest ramen met kunstraat. Deze ramen worden bij goed weer in enkele dagen uitgebouwd. Tussen de tweede en derde bak een rooster. Voor de fruitbloei controleer ik altijd of de koningin geknipt en gemerkt is, dat geeft mij de zekerheid dat er op het fruit geen zwermen verloren gaan. Als de fruitbloei voorbij is controleren. Afhankelijk van de toegepaste bedrijfsmethode moet men dan de nodige maatregelen treffen om de volken door de zwermperiode heen te helpen om ze weer in optimale conditie te hebben voor de zomerdracht. En ... laat de slinger maar draaien.

bijen

KORT

Buckfastdag BBV Regio Noord

Zaterdag 8 maart a.s. organiseert Regio Noord een Buckfastvoorlichtingsdag, toegankelijk voor alle geïnteresseerde imkers, in het Terra-College te Eelde, Burg. Legroweg 29 (tuinbouwschool). Met medewerking van Ulf Grön, de nestor van de koninginnenteelt in Zweden, o.a. auteur van 'Werkboek koninginnenteelt voor de gewone imker'.

Programma

10.00 uur: Opening en enkele huishoudelijke zaken, informatie over de activiteiten van de teeltgroepen.
10.45 uur: Pauze.
11.00 uur: Ulf Grön 'Imkeren met Buckfast, nu en in de toekomst'.
12.00 uur: Pauze. Soep en broodjes verkrijgbaar. Een aantal handelaren is aanwezig met koninginnen-teeltmateriaal. Mogelijkheid de door hem geschreven boekjes over koninginnenteelt door Ulf Grön te laten signeren (onder voorbehoud).
13.00 uur: 'Koninginnen telen voor eigen gebruik' door Geert van Eizenga en Ko de Wit.
14.00 uur: Discussie 'Hoe verder met de Buckfastbij?' (met Ulf Grön).
14.30 uur: Toelichting op het plan van Regio Noord om koninginnenteelt bij de individuele imker te stimuleren.
15.00 uur: Sluiting.
De entree bedraagt f5,-. Nadere inlichtingen bij Wietse Faber, Oosterbroek 3, Eelde, 050-3093666.

Imkers van de toekomst

J. Beekman

Zoals bij de meeste imkersverenigingen is ook de vergrijzing aan de orde bij vereniging Helmond e.o. Om hier iets aan te doen heeft het bestuur van deze vereniging een campagne gestart met het resultaat dat zij acht jeugdige 'imkers' in het verenigingsregister hebben mogen bijschrijven. Een resultaat dat onder de bezielende leiding van de voorzitter, de heer A. van Grinsven, de secretaris, de heer H. van Ekert, en niet op de laatste plaats dankzij de cursusleiders, de heren J. Naaykens en B. Lemmens, tot stand is gekomen.

54

Men startte op de scholen van Helmond met het verzoek om tijdens gastlessen en op prikborden aan te kondigen dat er een cursus imkeren voor jeugdigen opgestart ging worden, een opstapcursus naar de basiscursus imkeren. Ook de media werden hierbij ingeschakeld. Het resultaat was verbluffend; acht jeugdigen beneden de twaalf jaar hebben zich gemeld, met hun ouders. Eén vader was zo onder de indruk van het bijengebeuren dat hij zich ook in liet schrijven. De cursus bestond uit tien lessen, gehouden op zaterdagmorgen. Het aanwezigheidspercentage was 94%. Als lesstof voor het 'kennismaken met de bijenteelt' is behandeld:

- Materialen en gereedschappen van de imker.
- Het maken van raampjes en insmelten van kunstraat.
- Ontwikkeling van het bijenvolk door het jaar heen/voedselvoorraad.
- Voorjaarsinspectie in theorie en praktijk.
- Zwermen, kunstzwerm in theorie.
- Het maken van kunstzwerm in de praktijk, volgens de 'Aalstermethode'.
- Doppen breken in de praktijk, geboorte nieuwe koninginnen.
- Controle voedselvoorraad.
- Het merken en knippen van koninginnen.
- Honingslinteren en inwinteren.

Aan het einde van de cursus werd een klein schriftelijk examen afgenomen over de behandelde stof. Ook werd een voordracht voorbereid.

De afsluiting van de cursus was op zondag 22 september 1996, in aanwezigheid van familieleden en de secretaris van de Bond van Bijenhouders, de heer J. Beekman. De cursisten hebben een voordracht gehouden over het geleerde, variërend van honingslinteren tot de opbouw en samenstelling van een

bijenvolk. De heer Beekman heeft hierna de getuigschriften aan de cursisten uitgereikt, voorafgegaan met een praatje 'waarom wordt je imker en hoe wordt je dat?', en waarom een imkersorganisatie? Nadat de cursisten een potje zelfgeslinterde honing in ontvangst hadden genomen werd het officiële gedeelte afgesloten en werd het samenzijn voortgezet onder het genot van een drankje (alcoholvrij voor de jeugdigen). De vraag is gesteld: wat nu, en hoe verder?

Afgesproken is dat maandelijks één morgen besteed wordt aan verdere informatie en dat de cursisten begeleid worden door een mentor. Alle cursisten hebben een bijenvolk, de meesten thuis, enkelen in de verenigingsbijenhal. Nieuwe aspirant-cursisten zijn alweer aangemeld. Een felicitatie voor het bestuur van de vereniging Helmond e.o. is op zijn plaats. Zij hebben het aangedurfd om deze cursus te starten. Natuurlijk zullen van deze jeugdige cursisten enkele afvallen, maar zij zullen terugkeren naar de bijenteelt omstreeks hun dertigste jaar. Onderzoeken hebben aangetoond dat de meeste imkers omstreeks hun dertigste jaar met imkeren zijn begonnen. Dit is dus onze doelgroep. Nog te vermelden is dat het getuigschrift is voorbereid door het secretariaat van de Bond en bewerkt is door vormgeefster mevrouw N. van Iersel uit Eindhoven. Namens het bestuur van de Bond van Bijenhouders NCB worden de cursisten gefeliciteerd met het behalen van het getuigschrift. Een initiatief dat als voorbeeld kan dienen voor alle verenigingen 'Imkers van de toekomst, huidige imkers doe nu iets!' Voor inlichtingen: 013-5836350 (alleen maandag).

De jonge cursisten werden goed beschermd.

In memoriam Rudolf Hendrik Geskes

Een wijs en beminlijk mens ging van ons heen: op 13 december 1996 is overleden de heer Rudolf Hendrik Geskes, erelid van de VBBN, op de leeftijd van 93 jaar.

In zijn lange leven was hij Hoofd der School, leraar in Land- en Tuinbouwonderwijs en leraar Bijenteelt. Deze bijenteelt was ook zijn grote hobby en speelde een belangrijke rol in zijn leven. Op veel gebieden van de bijenteelt heeft hij zijn bijdrage geleverd. Op bestuurlijk vlak was hij actief voor de VBBN in plaatselijke afdelingen, het hoofdbestuur en in verschillende commissies zoals die voor onderwijs, honing en koninginnenteelt. Als onderwijsman verzorgde hij veel cursussen en lezingen. Maar verreweg de meeste tijd heeft hij gewijd aan het Carnica Bevruchtungsstation op Schiermonnikoog. Mede hierdoor is hij ook tot ver over de Nederlandse grens bekend.

Al deze activiteiten waren in 1983 aanleiding om hem koninklijk te onderscheiden tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Iedereen die met hem heeft mogen samenwerken, weten hoe nauwgezet hij was zowel in de administratie, de organisatie en in de imkerij zelf. Nooit werd vergeefs een beroep op hem gedaan als weer een groep belangstellenden - imkers of andere

mensen - op Schiermonnikoog voorgelicht wilde worden over de imkerij als zodanig en de koninginnenteelt in het bijzonder. En passant werd door hem op dat paradijselijke plekje van alles verteld over de flora en andere fauna. Met twinkelende ogen werd

voor elke groep een didactisch aangepaste lezing gegeven, en altijd zeer enthousiast! De Schiermonnikogers kenden hem en herhaaldelijk bleef het hek naar de boot langer open als men 'mijnheer Geskes' zag naderen. Tot op hoge leeftijd bleef hij zich interesseren voor alle actualiteiten en betrokken bij het wel en wee van de imkerij. Gelukkig heeft hij bijna tot de laatste maanden over zijn scherpe verstand kunnen beschikken.

Het is niet eenvoudig om iemand die zo lang actief was in alle opzichten recht te doen. Wij zijn hem dankbaar voor de inzet van zoveel energie en kennis die van onschatbare waarde is voor de imkerij. Wij zullen hem missen, maar door zijn werk en innemende persoonlijkheid blijft hij bij ons. Onze gedachten vergezellen hem op zijn laatste vlucht.

Stichting Station voor Carnicateelt
Hoofdbestuur van de VBBN

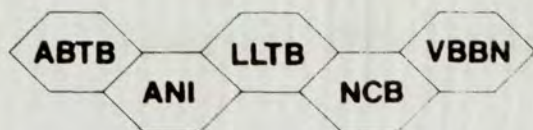
Even voorstellen

Rob Molenaar

In het voorjaar van 1981 organiseerde de bijenverenigingen in Blaricum (ABTB) en Laren (VBBN) gezamenlijk een beginners-cursus voor imkers; officieel mét diploma-uitreiking. Twee avonden theorie werden gevolgd door acht praktijklessen op de zaterdagmorgen. Met de handen tot de ellebogen in de zakken meldde ik mij bij docent Rijsterborg, die het praktische gedeelte voor zijn rekening nam. En hoe vreemd kan het gaan? Van dat hele koppeltje bijna louter nieuwelingen, was ondergetekende de eerste die bijen in het hok had. Tijdens de cursus timmerde ik al twee bouwpakketten in elkaar en begin juli kon ik mijn eerste zwerm huisvesten; mij aangereikt door een clublid. We tellen nu 16 jaar later en voor mij is het een hobby met vele aspecten geworden. 'Praktijk' en

'kennis' in elkaar schuiven is een boeiende zaak. September 1991 kon, met financiële medewerking van de gemeente Blaricum en een stevige inzet van de leden, onze bijenschans worden geopend op een prachtige locatie bij de Woensberg. Mw. Le Coultere, de toenmalige burge-meester van ons dorp, verrichtte de ingebruikneming met onthulling van de te-naamstelling: 'Steeerland'. Historische grond van weleer. Kom eens langs! Of bel even met onze secretaris dat u komt. Van mei tot en met september is onze schans iedere eerste zondagmiddag van de maand bemand. Nu ik al weer enige tijd deel uitmaak van het Hoofdbestuur van de ABTB, heeft men mij gevraagd zitting te nemen in de redactie van Bijen i.v.m. de vakature Wim Wieleman. Ik zal dat met veel plezier doen. En wellicht komen we elkaar op een stand, in het veld of in Veenendaal nog eens tegen.

Uit de bedrijfsraad

J. Beekman

Het bestuur van de Bedrijfsraad kwam op 18 november 1996 in Tilburg bijeen. De volgende punten werden besproken:

- Op last van de gemeente moet de Bijenstal op 'Schier' worden verplaatst. De kosten hiervan zijn ongeveer f 70.000,-. Het bevruchtungsstation is een Stichting en zal zelf zaken moeten doen met de Gemeente.
- Tot nu toe werd de bijdrage van de imkers aan de Ambrosiushoeve door het Landbouwschap overgemaakt. De leden van de Bedrijfsraad gaan ermee akkoord dat de secretaris van de Bedrijfsraad nu rechtstreeks deze bijdrage zal overmaken.
- Het gerucht deed de ronde dat België via de Europese Unie subsidie zou geven voor ziektebestrijding. De feitelijke situatie is:
 - Er wordt geen subsidie verstrekt via de Europese Unie.
 - Voor het georganiseerd bestrijden van de varroamijt (Varroaose) geeft de Belgische overheid 50 % subsidie.
- De onderzoekvoorstellen 1997 voor de Ambrosiushoeve zijn goedgekeurd.
- Voor spuitschade bij een Nederlandse imker in Frankrijk kan de Bedrijfsraad geen partij zijn naar de Franse overheid.
- Spuitschade 1996
 - Er is nog geen reactie ontvangen van de LTO en de CTS (Commissie Toelating Spuitmiddelen) op de brieven van de Bedrijfsraad.
 - In overleg met de Ambrosiushoeve en de imkers uit de omgeving van Boekel zal de AID een project starten om de oorzaak van de regelmatig optredende bijensterfte op te sporen. Dit onderwerp staat ook op de agenda van het overleg met de Plantenziektenkundige Dienst van 6 december 1996.
 - De leden van de Bedrijfsraad hebben het zeer positief ervaren dat de voorzitter van de Bedrijfsraad, de heer D. Vunderink, zo snel heeft gereageerd naar de pers op de eerste schademeldingen afgelopen zomer. Hij verdient alle lof voor zijn alerte optreden.
 - Het onderzoek naar residuën van bestrijdingsmiddelen kan alleen door de AID worden georganiseerd. De Ambrosiushoeve heeft hiervoor niet de middelen.
- Wat moet er allemaal geregeld worden nu de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap is opgeheven:
 - De coördinatie van de mede-financiering van de Ambrosiushoeve.
 - Het overleg over de bestuivingsvergoeding. Voor 1997 is de huidige regeling nog van kracht.
 - Onderwijs.
 - Richtlijnen bestrijding Amerikaans vuilbroed.
 - Indienen van onderzoekvoorstellen voor de Ambrosiushoeve.

- Het is zinvol om een aantal zaken goed af te stemmen, zoals wat te doen bij spuitschade en ook het besluit dat: *Men geen lid kan zijn van een imkersorganisatie zonder de bijdrage van f 10,- voor de Ambrosiushoeve af te dragen.*

De Bedrijfsraad wordt als nuttig ervaren. Belangrijk is dat de Raad daadkrachtig optreedt. Een commissie uit de Bedrijfsraad zal een notitie 'Hoe verder met de Bedrijfsraad' opstellen. Deze zal op de volgende vergadering worden besproken.

- Het landelijk Drachtplantenoverleg
 - De leden van de Bedrijfsraad vinden dat dit overleg moet blijven. De kosten hiervan zullen bij toerbeurt door de organisaties worden gedragen. Er zal een modelbrief worden opgesteld die door de imkers-organisaties, kringen en verenigingen naar boscigenaren, beheerders van natuurgebieden en andere overheden kan worden gestuurd. In deze brief zal de noodzaak van de aanplant van dracht bomen worden bepleit.
- Een ontheffingsverzoek voor het gebruik van mierenzuur zal worden opgesteld en bij het Bureau Registratie Diergeneesmiddelen in Wageningen worden ingediend.
- Commissie Concurrentie Bijen met andere Insekten
 - De samenstelling van de Commissie is bekend. Natuurmonumenten, IVN, KNNV zijn in de commissie vertegenwoordigd.
 - Een belangrijk doel zal zijn om wederzijds begrip te kweken en onbegrip weg te nemen.
- Apimondia Congres 1997 in Antwerpen
 - De voorzitter van de Bedrijfsraad zal Nederland vertegenwoordigen.
 - Overwogen wordt om een excursie van het Congres naar de Ambrosiushoeve te regelen.
 - Indien nodig dan kunnen er materialen worden geleverd voor de stand waar de Nederlandstalige imkers zich zullen presenteren.

bijen

NCB

Legpenning voor P. Gijsbers

mw. A. van de Linden

Tijdens de Ambrosiusering van zaterdag 7 december jl. mocht dhr. P. Gijsbers de legpenning in ontvangst nemen vanwege het feit, dat hij 60 jaar imker was. Dhr. Jo Janssen, hoofdbestuurslid, was hiervoor speciaal naar Boekel gekomen om hem deze onderscheiding te overhandigen, hetgeen hij deed samen met mw. Annie van de Linden. Hij schetste in het kort enkele verdiensten van de jubilaris. In de loop van 1936, op vijftien-jarige leeftijd, besloot Piet bijenhouder te worden en werd hij lid van afdeling

Boekel. Van zijn vader kreeg hij indertijd acht bijenkasten cadeau, omdat hij al reeds vier korven had. Piet is klein en tenger en zijn collega's noemen hem 'ons Pietje'. Hij is niet alleen een bekend imker, maar ook één van de meest sociale bijenhouders in de regio. Hij staat altijd klaar voor andere leden, is niet uit op eigen belang en doet anderen graag een plezier.

Piet was ruim 40 jaar secretaris van afdeling Boekel en tot aan de dag van vandaag nog steeds bestuurslid. Omdat de vereniging niet voldoende financiën bezat werd gedurende vele jaren bij hem aan huis de 'Ambrosiusviering' gehouden. Hierbij werd hij trouw door zijn in 1995 overleden vrouw Tina terzijde gestaan. Piet heeft nog vele functies binnen de vereniging: o.a. coördinator voor het reizen naar koolzaad, fruit en heide; keurmeester voor de bedrijfswedstrijd; mentor voor beginnende leden; is meestal aanwezig bij Open Dagen en markten; ontvangt schoolkinderen op excursie en zorgt voor de behandeling van vervelende wespennesten. Verder heeft hij nog vele hobby's, zoals kaarten, biljarten en knutselen bij de Hobbyclub.

Voor al deze verdiensten werd hij in 1994 onderscheiden met de eremedaille in zilver, verbonden aan de Orde van Oranje Nassau.

Dhr. Janssen vond, dat imkers zoals Piet, meer naar buiten zouden moeten treden en samen met andere natuur- en milieuverenigingen aan de weg moeten gaan timmeren.

Wij, als bijenhouders, kunnen samen met onze bijen en andere bestuivende insecten, een grote bijdrage leveren aan het behoud van onze natuur. Ook moeten wij de bijenhouderij uitdragen naar het grote publiek en zo zou ik nog even kunnen doorgaan met adviezen.

Piet, nogmaals bedankt voor je inzet en gegeven voorbeeld en ik denk, dat je ook van jouw leven een prachtige korf hebt gevlochten. **PROFICIAT**

Hierna werd de legpenning aan de jubilaris overhandigd. De voorzitter van afdeling Boekel e.o. sprak ook nog een gelukwens uit aan het adres van dhr. Gijsbers, die op zijn beurt iedereen bedankte voor zijn ontvangen onderscheiding.

Verslag Drachtplantenoverleg

J. Beekman

Op 9 december 1996 heeft de Drachtplantencommissie van de bond vergaderd met de coördinatoren drachtverbetering van de verenigingen in de Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek. 24 verenigingen waren aanwezig met 36 personen.

De volgende zaken zijn aan de orde geweest:

- Opening van de vergadering door C. Havermans, die aangaf dat de Ambrosiushoeve de plaats is om overdrachtverbetering te vergaderen. Verder deelde hij mee dat de Bestuivingsregeling ook in 1997 van kracht blijft en dat de Bedrijfsraad heeft besloten om de drachtverbeteringscommissie (landelijk) te laten bestaan. De organiserende vereniging/bond neemt de kosten voor zijn rekening.

- De drachtplantenfolders, waarvan men kopieën kan maken, zijn uitgereikt. Ze kunnen als strooifolder worden gebruikt. De folders zijn samengesteld en worden uitgegeven door de Bedrijfsraad.
- Verder heeft de Bedrijfsraad een aanbevelingsbrief, handelend over de assortimentskeuze, beplanting en onderhoud natuurgebeiden opgesteld.
- De Bedrijfsraad stelt ook folders beschikbaar over de Tübinger en Brandenburger zaadmengsels.
- De drachtplantenmap:
Na discussie over het bijhouden/aanvullen van de map is besloten om deze te handhaven. Aan te vullen met bomen, struiken en bollen. Ook eventuele rondschrjvens en folders kunnen in de map bewaard worden. Rond te sturen door de secretaris. Namen van instanties en films worden aangepast.
- Het gezamenlijk te laten vergaderen van de coördinatoren voor drachtplanten en ziektebestrijding was voor de aanwezigen geen probleem (meestal dezelfde personen). E.e.a. zal in de Algemene Vergadering aan de orde worden gesteld.
- Concurrentie tussen honingbijen, solitaire bijen en andere insecten werd ingeleid door C. Havermans. Er is weinig of geen begrip bij andere 'groengroepen' m.b.t. onze honingbijen. Er zou teveel concurrentie zijn, wat ten koste gaat van de aanwezige insecten. Een commissie (IKC) is bezig om vooroordelen weg te nemen en een literatuuronderzoek op te starten. Via sheets liet de inleider zien dat er bijna geen concurrentie is. Waar andere insecten op vliegen worden honingbijen maar zelden waargenomen. Een waterval van planten en insecten werd ten tonele gevoerd. Een goed voorbereide inleiding.
- Nu er geen koolzaad meer in Nederland verbouwd wordt, moeten wij zelf naar dracht uitkijken e.q. inzaaien. Dit onderwerp werd goed geïllustreerd met de videofilm 'Patrijzen op de rand', uitgegeven door de 'Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu'. Deze Stichting heeft ook de nodige folders behorende bij de videoband geleverd. De toon was contact te leggen met natuurbeheerders, om te proberen randen van akkers in te zaaien met drachtplanten. De landbouwer speelt hierbij een grote rol.
- Natuur op braakgelegde percelen en nieuwe gewassen door C. Smeekens ingeleid. In Nederland is ± 300 hectare braakgelegd, en men is aan het onderzoeken of, en zo ja, welke bloeiende gewassen er op staan. Er komt geen geld meer van Den Haag, en een landbouwer zal, als hij aan braaklegging wil doen, e.e.a. met de provincie moeten regelen. Veel gewassen zijn niet interessant voor de landbouwer.
- Met Crambe (een éénjarig gewas) zijn wisselende ervaringen m.b.t. honing- en zaadopbrengst.
- Boslief geeft een goede opbrengst.
- Teunisbloem zou weer in de belangstelling staan.
- Goudsbloem nog niet interessant.
- Afrikaantjes, nieuw soort in ontwikkeling, aaltjesbestrijder. Wordt door bijen matig bevolgen.
- Nu de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap is opgeheven is de Bedrijfsraad is het aanspreekpunt naar Den Haag en Brussel.
- De afspraak is gemaakt om éénmaal per jaar de drachtplantencoördinatoren bij elkaar te roepen.

22 maart ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering wordt gehouden op zaterdag 22 maart 1997 in het Congresgebouw van het Wageningen Internationaal Congres Centrum (WICC, voorheen IAC), Lawickse Allee 11 te Wageningen, aanvang 10.00 uur, einde 13.00 uur. Vanaf 9.30 uur ontvangst met koffie.

AGENDA

1. Opening door de Algemeen Voorzitter
2. Notulen AV 23 maart 1996 (Zie Bijen 5(7/8): 217-219 juli/augustus 1996)
3. Mededelingen en ingekomen stukken
4. Onderscheidingen (Voor een erekorfje worden voorgedragen de heren J.J. Speelziek te Teuge en W. van Bergen te Driehuis)
5. Jaarverslag 1996 (toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en de groepen)
6. Financiële jaarstukken 1995/1996 (uitvoerige stukken toegezonden aan de secretarissen van subverenigingen en groepen) Vragen over de financiële stukken dienen uiterlijk een week van te voren schriftelijk worden ingediend.
7. Commissie Nazien Boeken. Verslag van de commissie (toegezonden aan de secretarissen van subverenigingen en groepen). Nieuw lid commissie: aftredend de heer G.D. Kloosterboer uit de Groep Zeeland. Als opvolger wordt een kandidaat uit de Groep Noord-Holland gezocht.
8. Begroting 1996/1997 en conceptbegroting 1997/1998. Mondeling toegelicht door de penningmeester.
9. Spuitschade 1996
10. Lezing
11. Koffiepauze 11.00 - 11.30 uur
12. Het 100-jarig bestaan van de VBBN
13. Een nieuwe eeuw, een nieuwe naam (zie voorstel, toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en groepen)
14. Verkiezing Hoofdbestuur (Aftredend en herkiesbaar: G. van Westhreenen, secretaris en B. van Kuijk, lid)
15. Beleid Bestuur 1997-2000 (Beleidsplan is toegezonden aan de secretarissen van subverenigingen en groepen)
16. Rondvraag
17. Sluiting.

Middagprogramma in het Bijenhuis

Vanaf 13.00 uur staat op het Bijenhuis de koffie voor u klaar. Ook zijn er lunchpakketten te koop. U kunt alvast lunchpakketten reserveren, bestelformulieren zijn aan de secretarissen van de subverenigingen toegestuurd.

De commissies van de VBBN zullen met een stand aanwezig zijn voor informatie en voorlichting. Tevens zal een demonstratie van de jubileum-CD gegeven worden.

Hoe komt u bij het Congrescentrum WICC/IAC?

Openbaar vervoer:

- Vanaf station Arnhem: Midnet bus 50, 80 en 81 (richting Utrecht, Amersfoort en Utrecht)
- Vanaf station Ede/Wageningen: Midnet bus 83 en 84
- Vanaf station Rhenen: Midnet bus 50, 80 en 81 (richting Arnhem)

Voor alle bussen geldt: halte WICC/IAC

De treintaxi brengt u voor f6,- vanaf station Ede/

Wageningen tot voor de deur van het Congrescentrum.

Met de auto:

- Via N225 vanaf Rhenen/Breda (A15), 1e kruispunt met verkeerslichten (links Kortenoordallee, rechts Costerweg, recht door Lawickse Allee), recht oversteken en direct de ventweg aan uw rechterhand nemen, na 200 m parkeerterrein IAC aan uw rechterhand.
- Als u het terrein van het Bijenhuis verlaat gaat u rechtsaf, bij de verkeerslichten recht door (Nijenoordallee). Deze weg volgen tot tweede verkeerslicht (u rijdt tegen het Agrobusinesspark aan), linksaf de Kortenoordallee op, doorrijden tot het tweede verkeerslicht (rechtsaf richting Rhenen). U slaat hier linksaf richting Centrum, meteen de ventweg aan uw rechterhand inrijden, na 200 m parkeerterrein IAC.
- Vanaf Ede (A12) richting Wageningen rijden, op het kruispunt (verkeerslichten) met de Nijenoordallee (links Café/Restaurant De Keijzer) rechtsaf slaan. Zie verdere aanwijzingen hierboven vanaf 'Nijenoordallee'.
- Vanaf Arnhem/Nijmegen: bij het vierde verkeerslicht (Forddealer Van der Kolk) linksaf richting centrum en meteen weer rechts. a) op het parkeerterrein rechts meteen parkeren, volg het voetpad over de gracht naar het WICC/IAC; b) voorbij Schouwburg Junushoff (links Postkantoor) rechtsaf, einde weg weer rechts, na ca. 100 m rechts parkeerterrein WICC/IAC.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Het vriest hard op dit moment en dat zou goed voor de bijen zijn. Ik wil dat best geloven, maar ik kan niet helpen dat ik met ze te doen heb. Ook met de schapen in het land overigens, maar die overleven het ook. Dus maar weer geloven.

Even terug naar het oude jaar. Het einde leverde enkele goede berichten op. Een flinke winst voor Handel in tegenstelling tot de verwachting door het matige bijenjaar. Nauwelijks ledenverlies, terwijl dat de laatste jaren zeker zo'n 2% was.

En wonder boven wonder komt de EG (de COPA) met een voorstel voor steun aan de bijenhouderij met name voor de verbetering van productie en marketing van honing. Natuurlijk omgeven met allerlei regels waarvan een lastige is dat de landelijke overheid voor 50 % de projecten moet meefinancieren. Maar wij gaan kijken wat er voor ons mogelijk is.

Henk van de Broek en ik gingen op bezoek bij de Vlaamse Imkerbond om de CD-rom te demonstreren en zij toonden zich zeer geïnteresseerd om mee te doen. De vorm moet nog worden bepaald maar heel belangrijk is dat wij over al het beeldmateriaal van Prof. F. Jacobs kunnen beschikken. Een pracht gebaar. En dus krijgen wij

steeds meer geloof in dat schijfje. Ook anderen die een demonstratie zien, zijn enthousiast. Nog even de VIB. In september 1997 is het Apimondiacongres in Antwerpen. Wij hopen gezamenlijk de Nederlandstalige imkerij te presenteren en een mogelijkheid is een excursie naar Nederland met het thema bestuiving. En natuurlijk moet u de kans niet voorbij laten gaan om tenminste één keer een Apimondiacongres te bezoeken. U krijgt het nooit meer dichterbij huis. Het kan met een dagbezoek, maar ook voor drie of zes dagen. Ga vast sparen en huur een bus. Alle inlichtingen bij het secretariaat van de VBBN. De subvereniging Leiden bestond 85 jaar en daarmee proficiat. Ik noem niet elk jubileum maar voor de grootste subvereniging maak ik een uitzondering. En veel Leidenaren hebben constructief werk voor de VBBN verricht.

Er klinken regelmatig suggesties om iets aan de groepsindeling te veranderen: 'de reisafstanden zijn te groot, er wordt toch niets ondernomen onderling of de culturen verschillen te veel'. Wij hebben daar eens naar gekeken en natuurlijk zijn er wel wat verschuivingen mogelijk. Maar als je alle wensen zou samenvoegen krijg je groot verschil in aantal subverenigingen per groep en blijkt opnieuw dat ook deze oplossing weer nieuwe problemen geeft. We hebben dit besproken in de Groep Veluwe-Noord, waar deze vragen zeker leven. Toen wij daar nog eens duidelijk maakten dat een groepsbestuur als minimum moet zorgen voor twee bijeenkomsten als schakelpunt tussen de verenigingsbesturen en het Hoofdbestuur, besloot men toch maar zo verder te gaan. Als enkele subverenigingen samen iets willen organiseren, een markt, een cursus, is dat prachtig, maar dat betekent niet dat de hele groep onder sociale druk komt te staan om in te haken. Willen ze dat wel, dan wordt het steeds mooier. Maar het minimum is die twee bijeenkomsten. Daar vindt de beïnvloeding van het VBBN-beleid plaats. En dat voor twee reizen per jaar in dit mini-landje!

Vacatures Hoofdbestuur VBBN

Op de Algemene Ledenvergadering van 22 maart 1997 zijn de volgende HB-leden statutair aftredend:

B. van Westreenen, secretaris en **B. van Kuijk, lid**
Zij stellen zich beiden herkiesbaar. Tegenkandidaten voor één van deze twee functies kunnen tot en met 1 maart 1997 hun sollicitatie richten aan: VBBN, t.a.v. het Hoofdbestuur, Postbus 90, 6720 AB Bennekom. (Alle sollicitanten worden opgeroepen voor een gesprek met de sollicitatiecommissie.)

HB-vergaderingen eind 1996

Heyta van der Reijden-Rynja

• Beleidsplan

Een beleidsplan voor 1997-2000 is na overleg met de groepsbesturen vastgesteld en toegestuurd aan alle subverenigingen.

• Commissie Bijgezondheidszorg

De commissie zoekt nog een voorzitter en mensen die mee de commissie willen dragen. De commissie is van plan een dag over nosema te organiseren samen met de VIB.

• Commissie Honing

In samenwerking met de Zuidelijke bonden is tijdens de Open Dag van de Ambrosiushoeve de Nationale Honingkeuring georganiseerd. Dit bleek een geslaagd plan, de Ambrosiushoeve was zeer tevreden over de opkomst. Op 2 november is een symposium Natuurzuivere Honing gehouden, met sprekers uit binnen- en buitenland. Het was een goedbezochte dag, en de bezoekers waren zeer lovend over het programma.

• Commissie Onderwijs

De eindtermen zullen om de twee jaar worden vastgesteld. Er wordt aan gewerkt om op korte termijn een opleiding bijenteeltleraar te starten.

• Externe contacten

Met de Vlaamse Imkersbond zal worden samengewerkt bij de totstandkoming van de CD-rom. Ook is er een voorstel gedaan in de richting van koninginnenteelt.

- Frederiksoord: nieuwe tekeningen zijn gemaakt voor de proeftuinen, waarbij hopelijk wat meer rekening is gehouden met het eisenpakket van het Platform Groen.

• Jubileumviering

- symposium: er is gesproken over locatie en sprekers. De concrete uitwerking is nog niet rond.

- CD-rom: de ontwikkeling van de CD-rom loopt volgens schema. Als projectleider is het HB-lid H.J.J. van den Broek aangesteld, hij onderhoudt nauwe contacten met de producent. De eerste fase, een CD voor beginnende imkers en leken, zal volgens planning in het voorjaar van 1997 gereed zijn.

- het jubileumboek: het manuscript is in december naar de drukker gezonden voor een eerste proef, in september 1997 zal het boek gereed zijn.

- predikaat koninklijke: een aanvraag hiertoe is naar de Gemeente Wageningen gestuurd, voorzien van een dik pakket bijlagen.

- postzegel: de PTT heeft de aanvraag voor een speciale bijenpostzegel in 1997 helaas afgekeurd.

- fondsenwerving: de meeste aangeschreven fondsen en subsidiegevers hebben afwijzend gereageerd. Tot nu toe is een bedrag van f17.000,- gerealiseerd.

• Overleg met de groepen

Er is een vergadering belegd met vertegenwoordigers van de subverenigingen van Veluwe-Noord, om te praten over oplossingen inzake bestuur en mogelijke herindeling. Met Gelders Rivierengebied zijn gesprekken gaande naar aanleiding van het jaarverslag 1995. In enkele groepen bestaan nog vacatures in het bestuur, over het algemeen loopt de samenwerking binnen de groep en met het HB goed.

• Statuten

In juli zijn door de notaris nieuwe conceptstatuten gemaakt. Met een kleine groep deskundigen wordt er nog eens naar gekeken. Een statutenwijziging moet in elk geval wachten tot zeker is of het predikaat koninklijke wel of niet wordt toegekend.

• Spuitschade 1996

Veel imkers hebben dit jaar te maken gehad met bijensterfte door spuitschade. Helaas viel deze schade in de 'komkommertijd' zodat de pers meer aandacht dan normaal aan dit fenomeen besteedde, met hier en daar een negatieve bijklank: o.a. het woord 'luizenhoning' en het gerucht dat er bestrijdingsmiddelen in de honing zouden

zitten. In een extra vergadering van de Bedrijfsraad werden de noodzakelijke stappen besproken.

• Sponsorloterij

Een poging om geld binnen te krijgen. Géén promotie van kansspelen. Meer informatie bij het Secretariaat.

VBBN-Nieuwsbrief

Heyta van der Reijden-Rynja

Regelmatig wordt de Nieuwsbrief naar de secretariaten van alle subverenigingen en naar de groepsbesturen en depots gestuurd. Het is de bedoeling dat ook de leden deze Nieuwsbrieven te lezen krijgen, bijvoorbeeld als ingekomen stuk bij een vergadering, of deels overgenomen in uw eigen verenigingsblad. In de Nieuwsbrief staat informatie voor VBBN-leden over bestuurlijke zaken, over nieuw propagandamateriaal, over zaken die snel bekend moeten zijn zoals uitbraken van ziekten of dit jaar de spuitschade en andere wetenswaardigheden. Heeft u de Nieuwsbrief nooit gezien, dan kunt u er bij uw secretaris om vragen.

Inhoud Nieuwsbrieven 1996

35 (februari/maart): van het secretariaat; HB-vergaderingen januari/februari; statuten; stand van zaken Frederiksoord; registratiekaarten: worden in april aan de groepen uitgedeeld; Allerhande tips: magnetron om honing te verwarmen, niet opvolgen; verzoek aan de groepen: stuur op tijd de agenda van de groepsvergaderingen i.v.m. planning HB-leden.

36 (mei): van het secretariaat: vraag om opbouwende en afbrekende kritiek aan het HB en 'Wageningen'; verslag HB-vergadering april; informatie over het jubileum; vertaling folder: peiling belangstelling voor een beknopte honingfolder in Turks en/of Marokkaans; recept baclava 37 (juni): van het secretariaat: vakantierooster; verslag HB-vergadering mei; stand van zaken jubileum-voorbereiding; aankondiging IVN-dagen; het nieuwe werkboek bijen houden; recepten: rabarberpie en honingijs 38 (juli): niet verschenen

39 (augustus): speciale uitgave over bijensterfte door bladluisbestrijding

40 (september): van het secretariaat: mededeling over niet-verschenen nummer 38; bestrijdingsmiddelen op internet; stand van zaken jubileum; verslag HB-vergadering september; programma honingsymposium met bijlage; verslag Nationale Honingkeuring; aankondiging Apimondia 1997 met bijlage; eerste resultaten melding spuischade

41 (november): van het secretariaat: aanvulling op sprekerslijst; verslag vergadering groepsbesturen/HB 5 oktober; oproep fotomateriaal jubileumboek 42 (december): decentrale jubileumviering; fondsenwerving voor de groepen.

Lijsten en formulieren

Bij het Algemeen Secretariaat zijn de volgende lijsten en formulieren aan te vragen: Honingkeurmeesters, een informatiepakket ledenwerving, kostenoverzicht en leschema cursus 'Verzorgen bijenteelt' (voor beginners) en 'Uitvoeren bijenteelt' (voor gevorderden), sprekerslijst, schadeformulieren, spuitschadeformulieren en natuurlijk de bekende folders.

Op 13 december 1996 overleed op 93-jarige leeftijd ons erelid

R.H. GESKES

De heer Geskes was imker in hart en nieren. Daarnaast bekleedde hij van 1962 tot en met 1980 diverse bestuursfuncties binnen onze subvereniging.

Als tuinbouwschoolleraar verzorgde hij een groot aantal jaren de beginners- en gevorderdencursussen en was hij zeer actief voor het Carnicteelstation Schiermonnikoog. Van 1964 tot 1984 was hij Hoofdbestuurslid van de VBBN en in 1984 werd hij benoemd tot erelid van de VBBN.

Hij zal nog lang in onze gedachten blijven.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Nietap

Op 2 december is van ons heengegaan onze bijenvriend

JAN WILLEM VRUGGINK

op de leeftijd van 72 jaar.

Wij zijn hem dankbaar voor zijn aanwezigheid in onze vereniging.

Wij wensen zijn vrouw Gerda zeer veel sterkte toe om dit verlies te kunnen dragen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Holten-Markelo

Op 10 december 1996 overleed op 72-jarige leeftijd ons bestuurslid

HENDRIK BERNARD WOLSINK

Met grote verslagenheid hebben wij kennis genomen van het overlijden van onze zeer gewaardeerde imkersvriend Henk Wolsink.

Ruim 27 jaar was hij lid van onze vereniging waarvan vele jaren als bestuurslid.

We hebben hem leren kennen als een vriendelijk en behulpzaam imker, maar vooral als iemand die zich altijd sterk betrokken heeft gevoeld bij het wel en wee van anderen.

Hij hield van de natuur. De vele bijenreizen die we met hem maakten waren altijd een groot feest. Henk, we zullen je waardevolle inbreng missen.

Wij wensen Gerda, Bennie en Riny veel sterkte toe om dit verlies te dragen en te verwerken.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Zelhem e.o.